Islamska država: uloga interneta i društvenih mreža u radikalizaciji žena sa zapada

Vazdar, Martina

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:512280

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

Repository / Repozitorij:

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

MARTINA VAZDAR

ISLAMSKA DRŽAVA: ULOGA INTERNETA I DRUŠTVENIH MREŽA U RADIKALIZACIJI ŽENA SA ZAPADA

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2017.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

ODSJEK ZA KOMUNIKOLOGIJU

MARTINA VAZDAR

ISLAMSKA DRŽAVA: ULOGA INTERNETA I DRUŠTVENIH MREŽA U RADIKALIZACIJI ŽENA SA ZAPADA

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc.dr.sc. Anita Perešin

Zagreb, 2017.

Sažetak

Novi mediji, posebice društvene mreže poput Facebooka i Twittera, pokazali su se kao jedno od glavnih oružja Islamske države, terorističke organizacije koja je putem njih uspješno širila ideologiju radikalnog islamizma i regrutirala nove članove. Rezultat toga je i fenomen odlaska velikog broja mladića i djevojaka iz Europe u Siriju kako bi se borili na strani Islamske države, što potvrđuje i podatak od oko 40 tisuća pojedinaca, među kojima je i značajan broj mladih žena koje su u tom razdoblju odlučile svoj dom zamijeniti onim unutar organizacije. Zauzvrat im je bio obećan život u pravom islamskom kalifatu, u kojem slobodno mogu prakticirati svoju vjeru. Uloga žena u izgradnji Islamske države pokazala se strateški važnom zbog čega ih se putem propagande dodatno motiviralo na odlazak iz domicilnih zemalja. U radu su prezentirani ideološki, vjerski i osobni razlozi koji stoje iza odlaska žena na teritorij pod nazorom Islamske države te analiza propagande koju su pripadnice Islamske države širile na društvenim mrežama i putem službenih časopisa „Dabiq“ i „Rumiyah“.

Ključne riječi: *Islamska država, društvene mreže, radikalizacija žena, Dabiq, Rumiyah*

Sadržaj:

1. Uvod ... 6
   1.1. Predmet, svrha i ciljevi istraživanja ... 7
   1.2. Ciljevi istraživanja ... 7
2. Obilježja Islamske države i širenje ideologije ... 8
   2.1. Izvori financiranja ... 11
   2.2. Širenje ideologije ... 14
   2.3. Ključni elementi propagande Islamske države ... 15
3. Društvene mreže – savršeni alat džihadista ... 16
   3.1. Twitter kao važno oružje džihadista ... 18
      3.1.1. *Hashtag* kampanje (#) ... 19
4. Odlazak žena iz zapadnih zemalja u Siriju ... 21
   4.1. Razlozi odlaska ... 22
   4.2. Primjeri *online* radikalizacije ... 24
5. Džihadističke mladenke – život u Siriji ... 30
   5.1. Brutalna svakodnevica ... 32
6. Analiza časopisa „Dabiq“ i Rumiyah ... 34
   6.1. Metodologija ... 35
   6.2. Uzorak ... 36
   6.3. Prikupljanje podataka ... 36
   6.4. Postupak analize podataka ... 37
   6.5. Provjera pouzdanosti i valjanosti ... 37
7. Rezultati i rasprava ... 38
   7.1. Uloga žena unutar Islamske države ... 38
   7.2. Pravila ponašanja za žene ... 39
   7.3. Iskustvo života unutar Islamske države ... 42
   7.4. Poticajni faktori odlaska u Islamsku državu ... 42
      7.4.1. Poteškoće u domicilnoj zemlji ... 43
      7.4.2. Osobni razlozi odlaska ... 43
      7.4.3. Vjerski razlozi odlaska ... 44
      7.4.4. Podrška zajednici ... 45
      7.4.5. Pozitivan prikaz života unutar Islamske države ... 46
   7.5. Iskustvo putovanja u Islamsku državu ... 47
      7.5.1. Prepreke na putu ... 47
   7.6. Negativan prikaz zapada ... 48
8. Zaključak ... 49
9. Pregled literature ... 52

„And remember that Allah alone is the Lord of those who are helpless,and the refuge of those in fear, and the aid for those who seek help, so rush to the State of honor even if you have to exchange all your dunya for your Hereafter.“

Umm Summayyah al-Muhajirah[1]

[1]*They Are Not Lawful Spouses for One Another*, Dabiq, br. 10, rujan 2014.

1. Uvod

Kako bi odredili jesu li i koliko masovni mediji, među koje danas ubrajamo internet i društvene mreže, odgovorni za širenje terorizma i kakve posljedice za javnost to donosi, potrebno je definirati što je to terorizam. Anita Perešin (2007: 94) ističe kako zbog razilaženja mišljenja stručnjaka, ne postoji općeprihvaćena definicija terorizma, što predstavlja veliki problem. Kao najbliže objašnjenje izdvaja precizniju definiciju koju su predstavili Schmid i Jongman (1988), a koja kaže:

> [...] terorizam je metoda izazivanja straha poduzimanjem ponavljajućih nasilnih djela od strane ilegalnih grupa ili organizacija (moguće i pod pokroviteljstvom ili u organizaciji nekih država) zbog kriminalnih, političkih ili ideoloških razloga. [...] Komunikacijski proces prijetnjom ili nasiljem između žrtve i glavnih ciljeva ima za svrhu manipulaciju glavnoga cilja (u ovom slučaju glavni cilj je i u ulozi publike/promatrača) teroriziranjem, postavljanjem zahtjeva ili privlačenjem pozornosti [...]

Jurišić i Šapit (2005: 117-118) ističu izgrađeni odnos između terorista i masovnih medija, kojega terorističke organizacije smatraju oportunističkim. Naravno, to ne znači da oni dijele iste vrijednosti, ali svakako ukazuje na činjenicu da se njima može manipulirati. Internet i društvene mreže također su se pokazali kao plodno tlo za širenje ekstremizma i nasilja, a ujedno i radikalizaciju mladih osoba koje su tome izložene svakodnevno. Slično je i sa ženama, koje su članovi Islamske države radikalizirali isključivo putem novih medija. Tom problematikom bavi se i ovaj rad.

U prvom dijelu rada definirat će se predmet, svrha i ciljevi istraživanja. U drugom dijelu, uz pomoć sekundarnih izvora i već provedenih istraživanja, prezentirana su obilježja Islamske države, kada je i na koji način osnovana, kako se teroristička organizacija financirala i širila svoj teritorij te kakvu su ideologiju radikalni islamisti širili putem interneta. Također, rad prikazuje koji su kanali bili najučinkovitiji u širenju propagande radikalnog islamizma. U četvrtom dijelu, na već istraženim primjerima, prikazuju se obilježja radikalizacije žena putem interneta te razlozi njihova odlaska na područje Islamske države, dok je u petom dijelu opisan način života na teritoriju pod nadzorom Islamske države, na način kako su ga opisivale žene koje su se priključile Islamskoj državi u svojoj komunikaciji na društvenim mrežama. U

šestom dijelu provedena je analiza tekstova objavljenih u službenim glasilima Islamske države „Dabiq“ i „Rumiyah“ te je napravljena njihova usporedba sa sadržajem koji žene promoviraju na društvenim mrežama i kojim su regrutirale druge žene u redove Islamske države. a nakon toga u raspravi su prezentirani dobiveni rezultati. U zaključku rada prezentirani su rezultati dobiveni provedenim analizama.

1.1. Predmet, svrha i ciljevi istraživanja

Islamska država (poznata i pod nazivima i skraćenicama IS, ISIS, ISIL, Daesh) međunarodno je nepriznata država koja je u svijetu postala poznata po širenju ideologije radikalnog islama te upotrebi ekstremnog nasilja za ostvarivanje svojih ciljeva. Posljednje dvije godine svjedoci smo brojnih terorističkih napada na europskom tlu u kojima su se džihadisti na brutalan način odlučili predstaviti zapadnom svijetu kao nemilosrdni borci, oduzimajući živote brojnim civilima. Kao snažno oružje koje im u tome pomaže pokazali su se novi mediji, posebice društvene mreže poput Facebooka i Twittera putem kojih su džihadisti uspješno širili svoju propagandu. Rezultat toga je i velik broj mladića i djevojaka koji su otišli iz Europe u Siriju kako bi se borili na strani Islamske države i pomogli u širenju kalifata. Za uzvrat im je, u religijskom smislu, bio obećan život kakav vode pravi muslimani, ali i pojedine svjetovne povlastice kao što su brak, obitelj i dom, financijska sigurnost te dobar društveni položaj. Žene su se Islamskoj državi pokazale korisnima iz nekoliko razloga: kako bi ispunjavale ulogu žena ratnika i majki sljedećih generacija džihadista te kako bi privukle buduće džihadističke mladenke i spremno sudjelovale u vojnim operacijama (Perešin, 2015). Fenomen odlaska stranih boraca i žena na teritorij Islamske države još uvijek je tema brojnih istraživanja. Kroz ovaj rad pokušat će se objasniti koji razlozi stoje iza odlaska žena, na koji način su pripadnice Islamske države putem interneta uspijevale privući druge djevojke na odlazak u kalifat te kako Islamska država provodi službenu kampanju za regrutiranje žena.

1.2. Ciljevi istraživanja

1. Utvrditi položaj i ulogu žena u Islamskoj državi
2. Prikazati kako žene koje su se priključile Islamskoj državi promoviraju Islamsku državu na društvenim mrežama i regrutiraju nove članove

3. Istražiti propagandu koju vodstvo Islamske države komunicira putem službenih glasila „Dabiq“ i „Rumiyah“

U konačnici, kroz istraživanje se želi pokazati je li vodstvo Islamske države kontroliralo pripadnice Islamske države aktivne na internetu i društvenim mrežama te ustanoviti koja je razlika između propagande komunicirane na društvenim mrežama i propagande komunicirane putem službenih glasila „Dabiq“ i „Rumiyah“.

2. Obilježja Islamske države i širenje ideologije

Potrebno je na početku napomenuti kako Islamska država nema obilježja državnosti i nije međunarodno priznata, na što ukazuje i način na koji je nastao islamski kalifat - na temelju objave (Obućina, 2015: 49). Naime, krajem lipnja 2014. godine, zahvaljujući uspješnoj okupaciji većih gradova i teritorija na području Sirije i Iraka, vođa organizacije Abu Bakr al-Baghdadi proglasio je kalifat. Datum proglašenja, 29. lipanj, ima posebno značenje u islamu. Tada se obilježava prvi dan ramazana, početak svetog mjeseca. Međutim, iako nedavno osnovana, svoje korijene vuče još iz 2004. godine. Naime, jordanski vođa poznatiji pod imenom Abu Musab al-Zarqawi udružio je snage s tada aktivnim vođom terorističke organizacije al–Qa'ida, Osama bin Ladenom te time osnovao istoimenu organizaciju u Iraku (AQI). Dvije godine kasnije, nakon udruženja snaga s preostalim džihadističkim grupama na prostoru Iraka, osniva se *Islamska država Iraka* s ciljem osvajanja prostora unutar iračkih granica te osnivanja države koja će se temeljiti na šarijatskom zakonu. U 2012. godini vodstvo organizacije preuzima al-Baghdadi, svijetu kasnije poznatiji kao čelnik Islamske države. Početkom 2014. godine al-Baghdadi je uspješno pod svoju kontrolu stavio grad Raku, jedno od glavnih uporišta Islamske države, a potom na dan proglašenja kalifata i Mosul, drugi najveći grad Iraka koji se nalazi u pokrajini Niniva. Organizacija otada počinje koristiti ime Islamska država (IS). U razdoblju od travnja do lipnja 2014. džihadisti su pod kontrolom držali veliki broj iračkih brana čime su uspjeli kontrolirati tok rijeke Eufrat, ali i opskrbljivanje lokalnog stanovništva vodom. U narednih godinu dana uspjeli su osvojiti irački grad Ramadi te sirijski centar antike pod zaštitom UNESCA, Palmiru. Teritorij Islamske države u tom trenutku protezao se od Palmire do sirijsko-iračke granice na istoku, Alepa, Rake i Mosula na sjeveru, te Bagdada i Ramada na jugu (Richards, 2015). U razdoblju ove nagle ekspanzije, terorističke organizacije koje su prisegnule vjernost al-Baghdadiju

kontrolirale su područja u pet zemalja: Iraku, Siriji, Egiptu, Libiji i Nigeriji, a procjenjivalo se da je Islamska država raspolagala vojskom od 200 tisuća boraca (Batchelor, Winchester, 2015).

U trenutku zauzimanja Rake 2014. godine u gradu je živjelo oko 220 tisuća stanovnika koji su prvi na svojoj koži osjetili život pod kontrolom Islamske države. Ulice su preplavili naoružani džihdisti, vješajući zastave po vladinim zgradama, govoreći kako će od sada sve biti u redu. Ubrzo nakon opsade, stanje u gradu se normaliziralo, međutim džihadisti su počeli provoditi strahovladu. Tako su po ulicama Rake kažnjavali, ubijali i odrubljivali glave „neposlušnima". Stanovnici su bili podvrgnuti propisima religijske policije (arapskog imena *hisbah)* koja je zakone provodila na načine koje je smatrala ispravnima. Sve što je imalo podsjećalo na zapadni stil života, poput pušenja cigareta, konzumiranje alkohola, slušanje strane glazbe i nošenja otvorenije odjeće, bilo je strogo zabranjeno (Warrick, 2015: 287-288).

Unatoč tome što nije bila priznata kao država, Islamska država posjedovala je vladajuću strukturu koja je kontrolirala osvojeni teritorij. Al-Baghdadi, kao kalif, uz sebe je imao dva zamjenika zadužena za Siriju i Irak u čijoj se nadležnosti nalazilo 12 emirata i devet odjela koji su brinuli o zakonima, sigurnosti i financijama Islamske države (Forbes, 2015). Primarnu odgovornost kalifata predstavljalo je održavanje reda i zakona te zaštita područja pod svojom upravom, što podrazumijeva nacionalnu sigurnost kao jednu od glavnih karakteristika samoprozvane države (Napoleoni, 2015: 118). O provođenju sigurnosti brinulo se zasebno ministarstvo, odnosno vijeće za obranu, sigurnost i obavještavanje kojim je predsjedavao Abu Bakr al-Anbari, bivši zapovjednik vojnih snaga Saddama Husseina ispod čije se nadležnosti nalazilo 12 ministara sa sirijskog dijela kalifata. Na isti način iračkim teritorijem je upravljao drugi al-Baghdadijev zamjenik, Abu Muslim al-Turkmani. Iako je prema džihadistima riječ o ujedinjenom teritoriju i jednoj državi, ona je bila razdvojena u dvije vlade (Thompson, Shubert, 2015). U Islamskoj državi prisutna je bila regularna vojska koju je također vodilo zasebno vijeće, a koja se u potpunosti razlikovala od organizacija kao što su al-Qaida i Boko Haram jer je svoje bitke vodila uz pomoć modernog oružja i metoda. Uz navedena vijeća, tu su još bili sudstvo, institucija za odnose s javnošću, financijsko vijeće te posebno izdvojena *shura* ili religijsko vijeće koje se brinulo da se zamjenici pridržavaju islamskog zakona. Također, ono je bilo u mogućnosti smijeniti glavnog vođu u slučaju da ne slijedi islamske zakone (Neriah, 2014; Napoleoni, 2015: 118-119; Thompson, Shubert, 2015).

Za red i mir na ulicama Islamske države brinula se posebna policija koja je većinom osiguravala provođenje zakona, vršila inspekcije i pripisivala kazne. Sve nepravilnosti potom su se prijavljivale nadležnom pravniku koji je bio u izravnoj vezi sa sucima. Još jedan policijski aparat, religijska je policija *hisbah*, koja je brinula o provođenju šarijatskih pravila. Naime, sve komercijalne aktivnosti koje su zabranjene za trajanja dnevnih molitvi, zloporaba droga i alkohola, korištenje cigareta, puštanje glazbe ili pak bilo kakvo ponašanje koje je protivno religijskim pravilima, bilo je u u njihovoj nadležnosti, a svako kršenje tih pravila prijavljivalo se glavnom sudu. Inače, sudstvo u Islamskoj državi primarno je služilo kako bi se javnosti ukazalo na poštivanje islamskih zakona. Često puta su se presude donosile na ulicama i trgovima u prisutnosti građana. Sudstvo se dijelilo na tri glavne grane: odjel za žalbe i pritužbe, islamske sudove od kojih se glavni nalazio u Mosulu te Diwan al-Hisba, sud kojem je istoimena religijska policija prijavljivala prekršaje (Revkin, 2016: 25-26).

Islamska država je imala i pomno uređen ekonomski sustav, a financirala se uz pomoć raznih poreza i nameta. Tako je uvela svojevrsnu socijalnu pomoć, odnosno porez tzv. *zakat* kojeg su građani izdvajali u dobrotovorne svrhe (iznosio je otprilike 2,5 posto ukupnih primanja muslimana). Borcima koji nisu ratovali na fronti nalagalo se da povećaju svoja primanja i zemlju koju posjeduju, a novac koji se prikupljao od *zakata*, osim na siromašne, trošio se i na potencijalne pristaše, otkupnine za zarobljene džihadiste te financiranje džihada. Osim ovoga, Islamska država je diktirala i cijene mjesečnih najmova, cijene proizvoda koji su se na tržištu prodavali kao zamjena originalima i lijekova koji su se prodavali u ljekarnama, pa sve do cijene operacija u bolnicama. Uvedene su i posebne tarife za uvoz i izvoz robe na granicama, svojevrsna carina pod nazivom *ushr*' (Revkin, 2016: 21).

Ono što je Islamsku državu izdvajalo od ostalih terorističkih organizacija i zbog čega je danas smatramo fenomenom, bio je njezin moderan pristup ratovanju. Naime, radikalni islamisti u svojoj strategiji ostvarivanja džihada nisu koristili samo tradicionalna oružja već i moderna, poput moćnog propagandnog mehanizma uz pomoć kojeg su uspjeli privući brojne strane borce, ali i prikupiti dovoljno sredstava za borbu na tlu Bliskog istoka i zapadnih zemalja (Napoleoni, 2015: 123).

Iako slična ideologiji al-Qaide, Islamska država razlikovala se po svojoj ideologiji u nekoliko točaka:

- Proglašenjem kalifata na čelu s kalifom al-Baghdadijem, kojeg simpatizeri smatraju izravnim nasljednikom proroka Muhameda;
- Ideologiji temeljenoj na salafizmu[2];
- Za glavnog neprijatelja držali su Asadov režim prisutan u Siriji te Abadov režim u Iraku, a ne Sjedinjene Američke Države, kao što je to u slučaju al-Qaide;
- Džihadisti su težili eliminaciji svih vjerskih manjina unutar teritorija kako bi stvorili "čistu" Islamsku državu.

Navedena obilježja vode do tri glavna cilja koje je Islamska država htjela ostvariti: osvajanje svih područja u Iraku i Siriji, širenje kalifata na Saudijsku Arabiju i Jordan te u konačnici dominacija svijetom. Vođe džihadista u svojim su propovijedima često isticali vjerovanje kako islam mora biti spašen te vraćen prijašnjoj slavi i to kroz borbu s „neprijateljima" islama. Za uzvrat svojim su pristašama nudili utopiju, obećavajući im brak, sudjelovanje u *jihadu*[3] i novac (Forbes, 2015: 13-16). Kako bi uspjeli u svom naumu, počeli su širiti svoje redove regrutirajući brojne mladiće sa zapada koji su iskazali želju za borbom na strani Islamske države, a koje je svakako bilo potrebno i financirati. Ne samo njih, već i čitave obitelji koje su zajedno s njima pristizale na teritorij pod nadzorom Islmaske države.

2.1. Izvori financiranja

Postavlja se pitanje s kojim je novcem Islamska država održavala teritorijalne granice i financirala četiri milijuna stanovnika? Prema izvještaju *Reutersa,* u lipnju 2014. osvajanjem velikog područja u okolici rijeke Tigris, radikalni islamisti preuzeli su stotine tisuća tona vrijednih polja pšenice, što je predstavljalo oko 40 posto ukupne proizvodnje na području Iraka. Usporedbe radi, samo od prodaje 15 tisuća tona pšenice Islamska država zarađivala je do devet milijuna dolara (Gordts, 2014). Glavni izvor financija predstavljala je nafta. Područje Iraka i Sirije bogato je rudama i naftom, a procjenjuje se kako se unutar samoprozvane države

[2]salafizam- „čišća" verzija islama, najpopularniji u Egiptu sa šest milijuna pripadnika. Podrazumijeva više muslimanskih vjerovanja, koja variraju od nenasilnih do onih ekstremnih džihadističkih. Potječe od arapskog *al salaf al salih*, što u prijevodu znači „pobožni praoci". U praocima se očituje prorok Muhamed, a salafisti ih smatraju uzorima za ponašanje, ratovanje i obiteljski život (Wood, 2015; The Week, 2015).

[3]Džihad (*jihad*) – u doslovnom prijevodu borba, težnja. Ima nekoliko značenja, među ostalima označava i „vjerski rat", religijsku dužnost svih muslimana.

dnevno proizvodilo gotovo 50 tisuća barela nafte, od čega je svakodnevno uprihodila više od milijun dolara. Svoje bogatstvo Islamska država ostvarila je brojnim pljačkama, krijumčarenjem oružja s crnog tržišta, ali i prodajom artefakata i antikviteta. Također, Islamska država je na svom teritoriju uvela porez za manje poduzetnike. Tu je i *jizya*, porez kojeg su plaćali odrasli muškarci iz nemuslimanskih obitelji, a koji je mjesečno iznosio 720 dolara (Forbes, 2015: 16-18). Već smo ranije u radu spomenuli poreze uz pomoć kojih se financirao džihad, a to su *zakata i ushr'* kao prilog koji su muslimani izdvajali za socijalno ugrožene te carina koja se plaćala prilikom uvoza i izvoza robe. Oporezivala se i potrošnja struje, telekomunikacijske usluge, povlačenje novca iz banaka i plaće radnika, a samo putem toga godišnje su uspjeli zaraditi 360 milijuna dolara. S jedne strane borci Islamske države i njihove obitelji su dobivali besplatne usluge poput doma i zdravstvenog osiguranja, ali su im zato s druge strane bili nametnuti brojni porezi (Swanson, 2015). Od brojnih nameta Islamska država je na godišnjoj razini uspjela uprihoditi i do 900 milijuna dolara, što je predstavljalo njezine glavne izvore financiranja, a do kraja 2015. bogatstvo Islamske države procjenjivalo se na dvije milijarde dolara (Swanson, 2015; Williams-Grut, 2015).

Uz poreze, velik izvor prihoda predstavljale su i donacije. One su se prikupljale u manjim svotama iz lokalnih zajednica ili pak u većim svotama kao privatne donacije koje su pristizale s područja Perzijskog zaljeva. U 2014. poznata su bila dva glavna donatora Abd al-Rahman al-Anizi i Tariq al-Harzi koji je financirao vojne operacije Islamske države s dva milijuna dolara (Levitt, 2015).

Otmice i držanje talaca još je jedna nemilosrdna metoda pomoću koje je Islamska država godišnje zarađivala oko 45 milijuna dolara. FATF organizacija (2015) u svom izvješću piše kako su džihadisti najčešće zarobljavali lokalno stanovništvo, pripadnike manjina, zapadnjake i Azijate za koje su potom tražili velike otkupnine ili ih javno pogubljivali kako bi odaslali političke poruke. Sjedinjene Američke Države i Velika Britanija zbog toga su uvele strogu politiku neisplaćivanja otkupnina, no europske zemlje i dalje su ih isplaćivale (Williams-Grut, 2015). Poznato je da su na području Iraka i Sirije, džihadisti vodili nekoliko službenih tržišta robovima. UN je 2014. godine službeno potvrdio cijene trgovanja ljudima, pa su se tako djeca mlađa od devet godina prodavala za 165 dolara, adolescentice za 124 dolara, a žene starije od 20 godina vrijedile su i manje (Revkin, 2016: 23).

U posljednjih godinu dana situacija na područuju Iraka i Sirije izrazito je nepovoljna za Islamsku državu. Savezničke snage uspjele su pogurati granice kalifata dublje na Bliski istok i

time spriječiti njegovo daljnje širenje. Od kraja 2015. godine izvještavalo se o gubitku 40 posto teritorija u Iraku, strateški važnog za islamiste, čime se smanjila prodaja pšenice i proizvodnja nafte. U prilog ne ide i manjak poreznih obveznika s obzirom da se sve više ljudi odlučilo na odlazak iz kalifata (Lister, 2016). Posljednji udarac zadale su iračke snage koje od kraja 2016. vrše ofenzivu na glavna uporišta džihadista, čime su uspjeli znatno oslabiti Islamsku državu. Organizacija otada kontinuirano gubi teritorije na području Sirije i Iraka. Procjenjuje se kako je do lipnja 2017. izgubila oko 60 posto teritorija osvojenog od početka osnivanja kalifata. Za to je zaslužna i koalicija predvođena američkim snagama koje su na području Iraka i Sirije od 2014. izvršile preko 12 tisuća zračnih napada. U listopadu 2016. iračke i kurdske snage, s američkom podrškom na tlu i u zraku, započele su dugo iščekivani napad na vojne snage Islamske države, a u studenom iste godine prvi puta su uspjele ući u okupirani Mosul (The Indian Express, 2017). Prvi veći pomaci u osvajanju grada ostvareni su u veljači i ožujku 2017. kada je oslobođena i povijesna Palmira, a u srpnju iste godine, devet mjeseci nakon prve ofenzive, sirijska i iračka vojska uspjela je osloboditi Mosul. Ovo je označilo poraz Islamske države, posebno na teritoriju Iraka, jer Islamska država i dalje kontrolira pojedine dijelove iračkog teritorija oko granice sa Sirijom (BBC, 2017).

Međutim, kako su američke i sirijske snage oslobađale teritorij, tako je i Islamska država povećala broj napada u zapadnim zemljama, na što je pozivala i u službenim glasilima „Dabiq“ i „Rumiyah“. Čak su u izdanju službenog magazina “Rumiyah”, objavljenog u srpnju 2017., džihadisti najavili napade na stanovnike Balkana. U tekstu se obraćaju Srbima i Hrvatima, “kafirima”, navodeći kako zemlje Balkana nisu zaboravljene, kao niti zločini nad muslimanima (FENA, 2017).

Vratimo li se na razdoblje osnivanja kalifata u lipnju 2014., kontinuirano osvajanje teritorija koje se propagiralo uz pomoć službenih glasila potaknulo je mnoge strane broce da ratuju na strani Islamske države. Procjenjuje se da je gotovo 30 tisuća stranih džihadista u Siriju doputovalo iz 86 zemalja, polovica s područja Bliskog Istoka i sjevera Afrike (BBC, 2017). Sve zahvaljujući uspješnom širenju ideologije radikalnog islama putem društvenih mreža, zbog čega su se osim muških boraca i žene odlučile otputovati u Islamsku državu.

2.2. Širenje ideologije

Svjedoci smo sve brojnijih terorističkih napada na europskom tlu u kojima su pripadnici ili simpatizeri Islamske države na brutalan način odlučili predstaviti se zapadnom svijetu kao nemilosrdni borci, oduzimajući živote brojnim civilima. Od napada na redakciju pariškog satiričkog časopisa *Charlie Hebdo* u siječnju 2015. godine do onih zabilježenih u protekle dvije godine: napad na briselski aerodrom i metro, bombaški napadi u Istanbulu u Turskoj, Bagdadu, napad u Oregonu u Sjedinjenim Američkim Državama, napadi kamionom provedeni u Nici, Njemačkoj i švedskom Stockholmu, a niz se nastavlja s napadima na području Velike Britanije: dva napada u Londonu, jedan ispred Parlamenta u ožujku 2017., drugi u lipnju iste godine na Londonskom mostu te napad na koncertu u glavnoj areni u Manchesteru u svibnju 2017. Posljednji u nizu bio je napad izvršen kamionom u kolovozu 2017. u španjolskoj Barceloni. Navedeni napadi, koje su izveli članovi ili simpatizeri Islamske države ne bi bili izvedivi bez interneta i društvenih mreža, koje su se pokazale kao učinkovito oružje za njihovu pripremu i provođenje. Među mrežama koje su džihadisti koristili ističu se Facebook i Twitter, koji su se pokazali korisnim alatom za širenje ideologije radikalnog islamizma, ali i za regrutaciju novih članova iz zapadnih zemalja.

Regrutacija djevojaka i mladića sa zapada postala je fenomen, još uvijek nedovoljno istražen, gdje se i dalje pokušava otkriti zašto su se oni odlučili na odlazak u Siriju i Irak te na koji način su ih pripadnici Islamske države uspješno radikalizirali. Ovo je i jedan od razloga odabira teme ovog rada. Danas govorimo o 40-ak tisuća pojedinaca koji su migrirali u Siriju kako bi ratovali na strani Islamske države. Međutim, od početka slabljenja Islamske države i znatnih gubitaka teoritorija u 2017., mediji izvještavaju kako se velik broj boraca i obitelji koje su vjerovale u obećanja i ciljeve ove terorističke organizacije, odlučio predati i napustiti Islamsku državu. Američke obavještajne službe ipak su mišljenja kako većina stranih boraca neće napustiti teritorij Sirije i Iraka (Rudaw, 2017; Chulov i dr., 2017).

Potrebno je istaknuti kako je među onima koji su odlučili svoj život na zapadu zamijeniti onim unutar kalifata zabilježen i određen broja žena. Do početka 2015. govorilo se o 550 žena, međutim službenih podataka o tome koliko ih je točno napustilo domicilne zemlje još uvijek nema, a vjeruje se da je taj broj veći. Pretežito je riječ o djevojkama u dobi između 15 i 25 godina, žrtvama *online* radikalizacije koju su džihadisti i žene koje su se nalazile na prostorima kalifata provodile (Hoyle, Bradford, Frenett, 2015: 8). Radikalizaciju zasigurno ne bi uspješno proveli da nije bilo pomno isplanirane propagande koju su koristili u svojoj

komunikaciji na internetu, a u kojoj su prepoznati glavni motivi odlaska velikog broja mladića i djevojaka sa zapada na teritorij Islamske države.

2.3. Ključni elementi propagande Islamske države

Prije nego li objasnimo na koji način su radikalni islamisti koristili društvene mreže za širenje svoje ideologije, potrebno je istaknuti ključne elemente propagande Islamske države. Niže navedeni elementi i podaci objavljeni su u radu *Virtual Caliphate - Understanding Islamic State's propaganda strategy* u izdanju Quilliam organizacije (Winter, 2015). Nakon što je Abu Bakr al-Baghdadi u lipnju 2014. godine proglasio kalifat, Islamska država intenzivno je krenula u širenje svoje ideologije i to plasiranjem vlastito proizvedenog sadržaja putem klasičnih medija te interneta. Ako promatramo njezinu komunikaciju iz marketinške pozicije, možemo zaključiti kako je Islamska država u javnosti imala određeni imidž. Svojim objavama u medijima uspjela je stvoriti svojevrsni *brand.* Tako je do kraja 2015. godine kalifat postao tvornica propagandnog sadržaja. Svakodnevno se proizvodilo i do 38 novih stavki: video i audio uradaka, dugometražnih dokumentaraca, fotografskih eseja i pamfleta i to na nekoliko svjetskih jezika.

Propaganda koju je Islamska država širila na internetu sastojala se od nekoliko elemenata, a **brutalnost** je tek jedan od njih. Nesumnjivo, brutalne poruke bile su najčešći oblik komunikacije radikalnih islamista na internetu. Kao pokazatelji trijumfa, one nisu bile namijenjene samo pripadnicima Islamske države, nego i njezinim protivnicima, a služile su za zastrašivanje disidenata. Postoje četiri motiva koji stoje iza brutalnih poruka: zastrašivanje neprijatelja, komuniciranje kazni za špijune i one koji se ne slažu s ideologijom Islamske države, izazivanje zgražavanja u javnosti putem medija te nepromišljenih reakcija kod neprijateljskih snaga. Ovo je ujedno i jedan od najvećih motivacijskih faktora zbog kojeg su se brojni strani borci odlučili priključiti Islamskoj državi. Muškarci i žene podjednako su opravdavali brutalnost i tražili da u tome osobno sudjeluju.

Samilost ili sažaljenje još je jedan element koji se zajedno s brutalnošću pojavljuje u propagandi koju su džihadisti širili putem interneta, a povezan je s idejom pokajanja pred islamskim bogom i državom. Materijal s prikazima brojnih civila, bivših vladinih zaposlenika, ali i ratnika koji se pokoravaju Islamskoj državi proizvodio se svakodnevno. Često je takav sadržaj objedinjavao brutalnost i samilost. Islamska država je u proizvodnji medijskog

sadržaja koristila i element **viktimizacije** kako bi pred promatračem opravdala svoje ratovanje ili pak stvorila teološku bazu s kojom smaknuće ili osveta postaju zaslužena kazna. Za primjer, u 2015. godini izdan je video u kojem pripadnik Islamske države zbrinjava stradalo dijete, nakon čega je uslijedio niz okrutnih scena obezglavljivanja neprijatelja. Iz perspektive gledatelja, scena koja uključuje viktimizaciju postavljena pored okrutnog čina, taj isti i opravdava.

Ratne scene koje su džihadisti komunicirali u javnosti također su dio *branda* Islamske države. Kampovi za treniranje, naoružani džihadisti, samoubilački pothvati, snimke s fronte, uniforme i pomno isplanirana koreografija prikazivani su na brojnim fotografijama i video uratcima. Jednom komunicirano prema van, za cilj je imalo stvoriti ideju o pravoj državi koja posjeduje veliku moć i sposobnost ratovanja. Ovim putem stvarala se utopijska slika s kojom su džihadisti novačili djevojke i mladiće. Ovdje je prepoznata i taktička uloga takvog materijala jer za cilj ima skrenuti pažnju neprijatelja širenjem dezinformacija. Ne manje važan element, **osjećaj je pripadnosti** kojeg je Islamska država koristila u propagandističkom materijalu. Naime, pripadnost je ključna kada su u pitanju potencijalni borci i žene iz zapadnih zemalja. Scene koje prikazuju 'bratstvo' i 'sestrinstvo' na području Sirije i Iraka koje je pod kontrolom Islamske države, predstavljale su velik poticaj te time doprinjele donošenju konačne odluke kod stranih simpatizera, a to je odlazak u džihad. Posljednji i najvažniji element korišten u propagandi džihadista **utopijski** je prikaz života i svakodnevice koji je uočen kod većine komuniciranih poruka, dok se ostali navedeni elementi nadopunjuju na njega. Sav sadržaj kojeg je Islamska država proizvodila bio je namijenjen ciljanim skupinama, a iako ponekad bizaran, igrao je ključnu ulogu u održavanju *branda* Islamske države. Lokalnom stanovništvu na ovaj se način demonstrirala sigurnost unatoč brojnim napadima, neprijateljima upozorenje, a potencijalnim borcima legitimnost države. Na internacionalnoj razini Islamska država je uz pomoć ovih elementa uspješno širila ideju kalifata, kako putem službenih glasila, tako i putem društvenih mreža (Winter, 2015: 22-28).

3. Društvene mreže – savršeni alat džihadista

Društvene mreže pokazale su se najboljim alatom za promociju ideologije i ciljeva Islamske države. Razne vladine institucije u svijetu posljednje tri godine vode borbu protiv sofisticirane digitalne kampanje koju su džihadisti osmislili (Lesaca, 2015). Pokušaj ujeravanja svih

muslimana da je borba na strani kalifata religijska dužnost, dio je te pomno isplanirane kampanje. U svojim objavama tako su često koristili narativ u kojem su se predstavljali kao heroji čiji je zadatak spasiti islam te biti glavni pokretač društvenih promjena za sunitski narod (Forbes, 2015: 20). Osim toga, cilj je bio i regrutacija novih boraca sa zapada koji bi se borili na strani Islamske države. Istraživanje *ISIS in the West*, kojeg su proveli Peter Bergen i dr. (2016), pokazuje kako se u nekim slučajevima radilo o regrutaciji stranaca koji su se odlučili preobratiti na islam. S druge strane, zabilježeni su slučajevi koji su s *online* regruterima ostajali dulje u kontaktu, a neki od njih bili su u rodbinskim vezama s pripadnicima Islamske države. Činjenica je da je riječ o mladim volonterima koji su bili vrlo aktivni na internetu. Regruteri su putem društvenih mreža nudili savjete za put te koje rute koristiti pri odlasku u Siriju, a osim osnovnih savjeta, komunicirali su i što ih čeka pri dolasku u kalifat (Bergen i dr., 2016: 4-8).

Komunikacija radikalnih islamista na internetu smatra se ključnim za pripremu terorističkih napada na području Europe i Sjedinjenih Američkih Država u posljednje dvije godine. Rusija je zemlja koja je zaprimila najviše prijetnji putem interneta, preko 25, dok se iza nje nalazi Francuska s 20 (Lesaca, 2015). Dokaz da je Islamska država uspješno provodila svoju *online* strategiju je i video uradak izdan mjesec dana prije napada na redakciju *Charlie Hebdo* u siječnju 2015., u kojem grupa mladih Francuza poziva vršnjake da se priključe Islamskoj državi (Lesaca, 2015). Društvene mreže tako u rukama terorista postaju koristan alat, odnosno oružje koje im uvelike pomaže u ostvarenju njihovih ciljeva. Naime, one su dostupne velikom broju ljudi, lako se koriste na većem broju platformi, a poruka koja se komunicira do primatelja stiže u vrlo kratkom roku, gdje god se oni nalazili.

Društvene mreže koje su pripadnici Islamske države najčešće koristili za širenje ideologije i propagande su: Facebook, Twitter, Youtube, Instagram, Tumblr, Ask.FM, Kik, WhatsApp i Surespot (Perešin, 2015: 7). Organizacija je svoju propagandu komunicirala i putem službenog glasila „Dabiq“, a nastavlja i danas putem glasila „Rumiyah“. Rubrike obaju glasila analizirali smo za potrebe ovoga rada. Od navedenih društvenih mreža, džihadisti su najčešće koristili Twitter, stoga je nužno istaknuti iz kojih razloga se on pokazao najpovoljnijim za širenje njihove ideologije.

3.1. Twitter kao važno oružje džihadista

U prijašnjim poglavljima ustanovili smo kako je Islamska država u svojoj *online* komunikaciji najčešće koristila društvene mreže poput Twittera, no potrebno je istaknuti i zbog čega. Kao dva bitna elementa kod komunikacije putem Twittera navode se brzina i jednostavnost upotrebe. J.M. Berger i Johnaton Morgan (2015: 9) u svom su istraživanju pod nazivom *ISIS Twitter cenzus* zabilježili čak 46 tisuća aktivnih Twitter profila tijekom 2015., koji su otvoreno širili ideologiju radikalnog islama, a gornja granica procjenjivala se na čak 90 tisuća profila. Da su džihadisti informatički pismeni pokazuje i podatak od oko 400 aplikacija koje su koristili za objavu velikog broja poruka putem Twittera. Gotovo 70 posto profila to je radilo uz pomoć Android uređaja, pretpostavlja se zbog povoljnosti, a u manjem broju koristio se Apple-ov uređaj (Berger, Morgan, 2015: 25-26).

Zbog ove porazne statistike, Twitter proteklih godina aktivno vodi *online* bitku s radikalnim islamistima kako bi suzbio širenje njihove propagande. Od sredine 2015., ugašeno je više od 120 tisuća profila za koje se smatralo da promoviraju terorizam i ideologiju radikalnog islama (Brandom, 2016). Međutim, masovno gašenje profila nije prošlo bez odgovora Islamske države. Tako su u veljači 2016. hakeri pod imenom *Sons Caliphate Army* izdali 25-minutni video prijeteći osnivačima Twittera i Facebooka, Jacku Dorseyu i Marku Zuckerbergu. U videu simpatizeri Islamske države poručuju „ugasi li se jedan njihov profil, oni će zauzvrat pogasiti još deset te time u konačnici izbrisati njihova imena iz *online* svijeta“ (Withnall, 2016).

Vlasnici društvenih mreža danas vode možda i najtežu bitku s terorističkim organizacijama, onu unutar *cyber* prostora. Postavlja se pitanje, kako spriječiti širenje terorizma na društvenim mrežama? Unatoč tome što se jedan profil ugasi, korisnik pod novom korisničkom adresom vrlo lako može otvoriti novi. Berger i Morgan (2015: 17) smatraju da je naglo povećanje broja profila pripadnika Islamske države u rujnu 2014., rezultat odgovora na Twitterovo gašenje onih postojećih. Samo u toj godini, Twitter baza korisnika povećala se za 20 posto, a baza Islamske države čak trostruko, što je povezano i s teritorijalnim širenjem Islamske države.

U 2014. godini, nakon osnivanja kalifata, džihadisti su masovno počeli koristiti Twitter, a dnevno su u prosjeku objavljivali oko sedam *tweetova*. Svaki od tih profila u prosjeku je slijedilo tisuću korisnika, a najviše ih je bilo locirano na području Islamske države i Saudijske Arabije (Berger, Morgan, 2015: 9).

Što se tiče jezika koji je korišten u komunikaciji putem Twittera, najčešće se koristio arapski, na drugom mjestu engleski te potom francuski, što je pridonijelo lakšem širenju propagande i privlačenju mladih iz zapadnih zemalja. Češće su *tweetovi,* uz poruku na arapskom, sadržavali i ključnu riječ tzv. *hashtag* (#) na engleskom jeziku (Berger, Morgan, 2015: 14).

Berger i Morgan su kroz istraživanje uočili karakteristike profila specifične kod pripadnika Islamske države. Tako su identificirali nekoliko prepoznatljivih imena koje su koristili na korisničkim računima. Termini poput *Dawla* (arp.: država), *baqiyah* (arp.: ostati), *Shami* (arp.: sirijski) najčešće su stajali uz reference na kalifat. Pristaše iz zapadnih zemalja koristile su drugačije termine u imenu poput *mihajir* i *ghuraba,* što u prijevodu znači migrant ili stranac. Za žene unutar teritorija uobičajeni su bili arapski termini *umm* (majka) ili *bint* (djevojka, kćer). Berger (2015: 16) je 2014. u istraživanju otkrio petstotinjak profila koji su u nazivu sadržavali termine *umm* ili *bint*, upućujući na broj žena koje podržavaju ideologiju Islamske države, što se podudara s brojem žena koje su tada napustile svoje domicilne zemlje i priključile se Islamskoj državi.

Slike profila koje su se pojavljivale na Twitter profilima najčešće su prikazivale crno-bijelu zastavu koju je Islamska država koristila u svojoj propagandi i na osvojenom teritoriju, a odmah iza nje stajala je slika vođe Abu Bakr al-Baghdadija. U *hashtag* kampanjama najviše su se spominjale varijacije na ime Islamska država ili riječ „hitno“, a one ujedno predstavljaju učinkovitu modernu tehniku ratovanja kojom su se džihadisti koristili na internetu (Berger, Morgan, 2015: 20-25).

3.1.1. *Hashtag* kampanje (#)

Za širenje *hashtag* kampanji pripadnici Islamske države služili su se brojnim aplikacijama. Već prije smo naveli da ih je zabilježeno oko 400, a uz pomoć njih korisnici su automatski širili velik broj objava na Twitteru bez da su svaku riječ upisivali ručno. Na taj način džihadisti su u jednom danu uspijevali objaviti i do milijun *tweetova.* Najpoznatija aplikacija uz pomoć koje su to uspijevali originalni je 'proizvod' Islamske države, a nosila je ime *Dawn of Good Tidings*. Sredinom 2014. koristilo ju je na tisuće profila te tako širilo na desetke tisuće poruka u jednom danu. Nakon gašenja aplikacije u lipnju iste godine, broj objava drastično se smanjio. Tako je, osim što se služila vojskom na fronti, Islamska država posjedovala i onu u *cyber* okruženju. Naime, na Twitteru su zabilježeni profili džihadista s više od 500 objava dnevno, koji su unutar kalifata bili poznatiji pod imenom *mujtahidun*, što

na arapskom podrazumijeva „one marljive“. Uz pomoć njih radikalni islamisti uspješno su provodili svoju strategiju na društvenim mrežama. U kratkom roku uspjeli su objaviti velik broj *hashtag*ova (#) koji su ubrzo postali trend, a priča se potom pretvorila u kampanju. Upravo je uz pomoć tih kampanji Islamska država uspijevala zastrašiti vanjske promatrače, ali i privući potencijalne borce (Berger, Morgan, 2015: 29). Tako je u lipnju 2014., za vrijeme napada na irački grad Mosul, uz pomoć aplikacije *Dawn* objavljeno gotovo 40 tisuća *tweetova*. Također, velik broj korisnika aplikacije počeo je objavljivati slike naoružanih džihadista koji gledaju prema zastavi Islamske države, a u kojima je pisalo *“We are coming Baghdad”*. Svatko tko je u tom trenutku u tražilicu upisao „Baghdad“ pojavila se slika kampanje (Slika 1)[4] (Berger, 2014).

***Slika 1**. Hashtag kampanja za vrijeme napada Islamske države na grad Mosul*

Unatoč velikom broju objava, Twitter baza džihadista činila je jedan manji dio korisnika, kojih je više od 300 milijuna. Čak i u najproduktivnijem razdoblju, aktivnost organizacije na

[4]Slika preuzeta sa URL: http://www.americansecurityproject.org/islamic-state-hashtag-diplomacy/ (Preuzeto 13. srpnja 2017).

Twitteru ne može se uspoređivati s onom jedne slavne osobe, poput bivšeg i sadašnjeg predsjednika SAD-a Barracka Obame i Donalda Trumpa (Berger, Morgan, 2015: 31).

4. Odlazak žena iz zapadnih zemalja u Siriju

Ranije navedena obilježja i analiza strategije koju je Islamska država koristila na internetu, nužna su za shvaćanje fenomena radikalizacije mladih žena sa zapada. U narednim poglavljima bavimo se pitanjima kako i zašto su se žene odlučile na odlazak u Siriju te koliko su im u tome pomogle društvene mreže. Prije toga potrebno je objasniti strateške ciljeve Islamske države kada su u pitanju žene, odnosno zašto su ih pripadnici te terorističke organizacije pozivali da im se priključe.

Perešin (2015) u radu *Fatal Attraction: Western Muslimas and ISIS* ističe dva razloga: izvršavanje tradicionalne ženske uloge u kalifatu kao žene ratnika i majke sljedeće generacije džihadista te ona profesionalne naravi, regrutacija novih djevojaka, policijska uloga, a po potrebi i sudjelovanje u vojnim operacijama. U trenutku proglašenja kalifata, bilo je potrebno isti i održati, što je Islamska država prema ženama komunicirala kroz hidžru (arp. *hijra*), njihovu religijsku dužnost da migriraju u Siriju (Forbes prema: Hembrey, 2015: 1). Za uzvrat im se nudilo utočište, utopija i bijeg iz okoline u kojoj su se osjećale neprihvaćeno.

Dolaskom u Islamsku državu, djevojke su sebe počele oslovljavati kao *muhajirah*[5] ili *umm* i u potpunosti su prihvaćale ulogu žena i majki novih generacija džihadista. Uz to, bile su posvećene i radikalizaciji djevojaka sa zapada putem interneta (Forbes prema: Saltman, Winter, 2014). One koji nisu bile u mogućnosti otputovati do Sirije, putem interneta se ohrabljivalo da izvode napade u svojim državama (Perešin, 2015). Sudeći prema terorističkim napadima u Oregonu i Nici, ovo je postala glavna strategija Islamske države. Tako je napad u Oregonu, koji se dogodio u lipnju 2016. u noćnom klubu gdje se okupljaju članovi LGBT zajednice, uslijedio nakon što je Islamska država službeno svim simpatizerima najavila da planiraju napade u svojim državama za vrijeme trajanja ramazana, muslimanskog svetog mjeseca. U audio snimci objavljenoj 22. svibnja iste godine, glasnogovornik islamske države Abu Muhammad al-Adnani, obraćajući se borcima kalifata koji se nalaze u Europi i Americi,

[5]Naziv *muhajirah* osmilili su islamski povjesničari kako bi odali počast ženama koje su štitile proroka za vrijeme bitki u 7 stoljeću. Termin se koristi i za žene - bombaše samoubojice, što obilježava promjenu uloge žena iz pasivne u aktivnu (prema: Perešin, 2015).

pozivao je na „mjesec nesreće za sve nevjernike u svijetu“ (Malsin, 2016). Teroristički napadi kojih su se dogodili, odgovor su Islamske države na gubitak većih gradova na području Iraka i Sirije, a cilj koji su obznanili u svojoj službenoj objavi, odnosio se na izazivanje apokaliptičnog rata koji se spominje u islamu: trenutak kada će se vojska zapada sukobiti s vojskom islama (Malsin, 2016.). Na taj način muškarce se poticalo da aktivno sudjeluju u vođenju džihada, a žene se ohrabrivalo da otputuju na teritorij Islamske države i sudjeluju u širenju vojnih redova, iza čega osim navedenih, stoji niz drugih razloga koje ćemo predstaviti u radu.

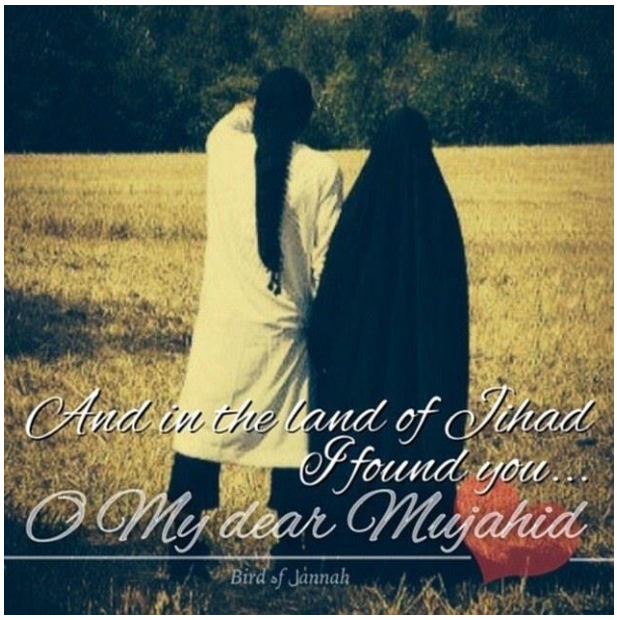
4.1. Razlozi odlaska

Žene koje su napustile svoje domicilne zemlje kako bi se pridružile Islamskoj državi možemo svrstati u dvije kategorije: one koje su putovale s muževima ili uz mušku pratnju te one koje su na put krenule same. Tri su razloga zbog kojih su se žene odlučivale na samostalno putovanje: uvrijeđenost, pronalazak rješenja i osobna motivacija (Hoyle i dr., 2015: 10). Činjenica da se upuštaju u avanturu te da ih na kraju puta čeka muškarac kakvog su oduvijek priželjkivale, vjerojatno su najjači motivi odlaska i mogu se svrstati u kategoriju osobne motivacije (Perešin, 2015). Brak je stoga jedan od glavnih motivirajućih faktora za migraciju žena kojeg su džihadisti na internetu komunicirali djevojkama u ranjivoj adolescentskoj dobi još neformiranog stava i često u potrazi za ljubavlju o kakvoj su sanjale. Perešin (2015) ističe kako te djevojke nisu dovoljno razumjele cilj za koji se bore, a adolescentska naivnost dodatno je olakšavala proces radikalizacije na internetu.

Žene koje su u konačnici migrirale u Siriju, često su u svojim objavama na Twitteru isticale tranziciju iz adolescentske u zrelu dob. To su, primjerice, često objavljivale slike lava i lavice, koje su predstavljale pronalazak „snažnog“ partnera unutar Islamske države ili često puta romantizirane slike s partnerima *mujahidima*, kako su ih nazivale (Slika 2)[6]. Međutim, brak i pronalazak partnera nisu jedini razlozi odlaska. Žene koje su se odlučile otputovati na teritorij Islamske države vjerovale su kako će u praksi moći pomoći Islamskoj državi kao majke, medicinske sestre ili učiteljice. Tu su i čvrsta prijateljstva koja su sklapale s ostalim ženama pri dolasku, a koje su smatrale svojim sestrama, što su na svojim profilima rado isticale slikama „sestrinstva“ kao odraz zajedništva kojeg nikad nisu iskusile. Prijateljstva koja su

[6]Slika preuzeta sa URL: http://www.dailymail.co.uk/news/article-2843901/The-secret-diary-jihadi-bride-Doctor-leaves-middle-class-life-Malaysia-travels-join-ISIS-keeps-journal-time-Syria.html (Preuzeto 16. srpnja 2017).

sklopile u domicilnim zemljama opisivale su kao površna. Upravo se pronalazak vlastitog identiteta i podrška koju su djevojke osjećale u Siriji smatraju ključnim motivacijskim faktorima njihova odlaska (Hoyle i dr., 2015: 13).

Slika 2. Romantični prikaz braka unutar kalifata

Nadalje, žene koje su migrirale u Siriju često su na svojim Twitter profilima osuđivale napade na kalifat kao nepravdu koju „nevjernici“ vrše nad muslimanima diljem svijeta. Uključivanje kadrova stradalih u propagandni materijal taktika je kojom su se džihadisti koristili, što kod osobe može prouzročiti dodatnu traumu, posebice kod žena. Time su one stvarale fiktivnu vezu s potlačenima i često puta htjele odgovoriti na „nepravdu“ (Forbes prema: Speckhard, 2015: 2). Zgroženost i empatija koju je Islamska država uspijevala izazvati kod žena, bile su pokretač njihova djelovanja koje je uključivalo odlazak u Siriju i pružanje pomoći nemoćnima.

Međutim, iznad svih razloga odlaska stoji onaj vjerske naravi. Žene koje su napustile domicilne zemlje, čvrsto su vjerovale kako je njihova religijska dužnost priključiti se i graditi kalifat jer jedino na taj način mogu osigurati svoje mjesto u *jannahu,* tj. raju. U svojim objavama na Twitteru često su isticale kako je život u ovom svijetu neusporediv prema onome što ih čeka nakon smrti (Hoyle i dr., 2015: 12). Upravo je kombinacija navedenih razloga motivirala žene na odlazak, a možemo ih svrstati u razloge proizašle iz osobne motivacije. Osobne razloge u svojim je istraživanjima prepoznala i Anne Speckhard (2015: 8), poput traume koju su neke od žena iskusile kod kuće, zbog čega su vodile težak život, što je u

konačnici rezultiralo ljutnjom i odlaskom. Osim ovoga, kao moguće razloge priključenja navodi i osjećaj osobne ispunjenosti, avanturu, životnu svrhu i potrebu za osvetom.

Potrebno je istaknuti kako navedene karakteristike žena koje su migrirale ne možemo generalizirati. Svaki je slučaj zaseban i razlikuje se od drugih po svojim motivima, ulozi i aktivnosti unutar Islamske države (Perešin, 2015: 4). Unatoč tome što je većina žena koje su prihvatile ideologiju radikalnog islama već imala doticaja s muslimanskom vjerom, ima i onih koje su se odlučile preobratiti na islam. To dodatno potvrđuje koliko je svaki slučaj individualan i zašto ih je potrebno sagledati zasebno. Slučajevima radikalizacije žena putem interneta i društvenih mreža, koje ćemo predstaviti u radu, bavili su se istraživači Instituta za strategijski dijalog iz Londona, a prikazani su u istraživanjima pod nazivom „*Till Martyrdom Do Us Part"*, autorica Erin Marie Saltman i Melanie Smith te „*Becoming Mulan? Female Western Migrants to ISIS"*, autora Carolyn Hoyle, Alexandre Bradford i Rossa Frenetta. Oni su u proučavanim profilima radikaliziranih djevojaka na društvenim mrežama prepoznali već spomenute vjerske i osobne motive odlaska žena na prostore Islamske države.

4.2. Primjeri *online* radikalizacije

U ovom poglavlju istaknut ćemo profile žena koje su svoj odlazak na teritorij Islamske države planirale koristeći društvene mreže. Među njima je Shannon Conley, najpoznatiji slučaj *online* radikalizacije iz Sjedinjenih Američkih Država (Slika 3).[7] Ova 19-godišnjakinja samostalno je krenula u istraživanje islama, a njezin motiv jedan je od onih koje smo naveli u prošlom poglavlju: reakcija na nepravdu koja se vrši nad muslimanima. Njezin odlazak u Siriju bio je na vrijeme spriječen. Conley trenutno odslužuje četverogodišnju zatvorsku kaznu, a policija ju je zamijetila godinu dana prije planiranog puta zbog direktne komunikacije s teroristima i praćenja ekstremnog sadržaja na internetu.

[7]Slika preuzeta sa URL: http://www.thedenverchannel.com/news/local-news/sentencing-for-shannon-conley-arvada-teen-who-tried-to-join-isis-to-wage-jihad (Preuzeto 21. lipnja 2017).

Slika 3. Shannon Conley 19-godišnja Amerikanka koja je odlučila migrirati u Siriju

Procjenjuje se kako je samo iz Amerike u Siriju do 2015. godine otputovalo ili barem pokušalo otputovati, oko 250 osoba, od čega 13 posto žena. Neke od njih, kao što je to u slučaju Conley, spriječene su na vrijeme. Među njima i tri djevojke iz Denvera, u dobi od 15 do 17 godina, koje su nakon dojave da ih nema na nastavi, pronađene na aerodromu u Njemačkoj. Odlazak je bio već unaprijed planiran preko Turske. Zanimljivo je kako roditelji navedenih djevojaka nisu sumnjali na tako nešto, što potvrđuje da su društvene mreže idealan regrutacijski alat. Naime, roditeljima je teško pratiti što njihova djeca rade na internetu, često jer se ni sami ne snalaze u tom okruženju, a s druge strane promjene u ponašanju teško su vidljive, posebice u slučaju gdje su djevojke dobivale upute kako prikriti svoje aktivnosti. Džihadisti su puno pažnje posvećivali komunikaciji jedan na jedan, a savjeti koje su dijelili bili su razrađeni u detalje. U trenutku kada su osobe pokazivale zanimanje za ideologiju radikalnih islamista, regruteri su se pobrinuli da na njihovom Twitter i Facebook profilu osvane oko 500 novih pratitelja i prijatelja, a u privatni sandučić u kratkom roku su počele pristizati brojne poruke. Osoba se osjeća traženom, još više potrebnom, a to je ono za čime su težile i djevojke koje su bile na meti džihadista. Nakon što su ostvarili prvi kontakt, komunikacija se nastavila na platformama poput Kik-a, Messengera ili WhatsApp-a, koje su se pokazale sigurnijima za razgovore jedan na jedan (Storey prema: Bloom, 2015).

Francuska novinarka, pod lažnim profilom Melodie, upustila se u jednu takvu komunikaciju s pripadnikom Islamske države. Nakon godinu dana praćenja Europljana koji su se nalazili unutar Islamske države, odlučila je iz prve ruke saznati kako funkcionira regrutacija mladića i

djevojaka putem društvenih mreža. Svoja iskustva opisala je u knjizi „*Undercover jihadi bride"*.

Melodie je pažljivo skrivala svoj identitet na društvenim mrežama, a predstavljala se kao 20-godišnjakinja koja se nedavno preobratila na islam. Nakon prvog kontakta s vođom brigade džihadista putem Facebooka, komunikacija se u veoma kratkom roku preselila na Skype i nastavila svakodnevno. U roku dva dana, poruke i pozivi pristizali su svakog sata, a ubrzo je regruter Melodie obznanio da je voli i da će je oženiti pristane li pridružiti se kalifatu. [8]

Komunikacija između Melodie i pripadnika Islamske države dobar je primjer tijeka *online* radikalizacije, posebice kada su žene u pitanju. Svakodnevni razgovori i prekomjerno slanje poruka strategija su kojom su islamisti uspješno privlačili mlade žene.

Tri djevojke iz Londona vjerojatno su najpoznatiji primjer fenomena radikalizacije putem interneta. Tinejdžerke Kazida Sultana, Amira Abase i Shammima Begum snimljene su u londonskoj zračnoj luci na putu za Siriju u koju su planirale ući preko Turske (Slika 4).[9] Njihov odlazak postao je sinonimom migracije žena u Islamsku državu (Saltman, Smith, 2015: 43). Pohađale su istu školu, a šok nakon njihova odlaska bio je tim veći jer su bile marljive učenice s uskom grupom prijatelja. Jedna od djevojaka iz društva otputovala je prije njih, a sumnja se da je upravo ona sudjelovala u procesu radikalizacije. Twitter profil Amire Abase pokazivao je njezinu tranziciju iz normalne tinejdžerke koja brine o zadaćama i tome hoće li kupiti skupe tenisice poznatog branda, u zagovarateljicu radikalnog islama. U mnoštvu banaliziranih statusa, Saltman i Smith (2015: 46-47) su uočile znakove radikalizacije, poput brige o tome je li neki postupak u skladu s islamom ili ne. Također, u siječnju 2015., Amira je na svom Twitter profilu objavila slike uplakane djece iz Sirije. U tom statusu uočen je ključan element „traume" koji su islamisti koristili u propagandi i reakcija na nepravdu koja se vrši nad muslimanima, a koja je specifična za žene koje su migrirale na teritorij Islamske države.

[8]Novinarka je komunikaciju opisala u članku *The Guardiana* pod pseudonimom Anna Erelle, URL: https://www.theguardian.com/world/2015/may/26/french-journalist-poses-muslim-convert-isis-anna-erelle (Preuzeto 22. travanj 2017).

[9]Slika preuzeta sa URL: http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/islamic-state/11434343/Lets-stop-making-excuses-for-these-jihadi-brides.html (Preuzeto 22. srpnja 2017.).

Slika 4. Kazida Sultana (16), Shammima Begum (15) i Amira Abase (15) snimljene prilikom ukrcaja na avion za Tursku

Na Amirinom Twitter profilu potom su uslijedile slike djevojaka u "sestrinstvu", uz poruku kako „moli Alaha da je nagradi najvišom pozicijom u raju". U razmaku od nekoliko dana ponovno je objavila sliku sa dvije prijateljice kako sjede obučene u *niqab*[10]

Istraživanje pod nazivom *Till Martyrdom Do Us Part*, kojeg su provele Saltman i Smith (2015: 20-21) ističu različite profile djevojaka koje su migrirale, pa tako i one sestri blizanki, Salme i Zahre Halane, poznatije kao „terorističke blizanke". Djevojke također potječu iz Velike Britanije, a u Islamsku državu stigle su još u srpnju 2014. Međutim, njihova pozadina razlikuje se od prije spomenutih.

Glavni motiv njihova odlaska bio je stariji brat koji se godinu dana ranije priključio džihadistima, zbog čega su djevojke već u ranijoj dobi imale doticaja s ekstremističkom ideologijom. Sličnosti se uočavaju u školskim krugovima gdje su se pokazale kao učenice s izvrsnim rezultatima. U krugu radikalnih islamista postale su popularne zahvaljujući uspješnom izbjegavanju cenzure na internetu. Čestim promjenama korisničkih imena i „shout out" taktikom na Twitteru, uspjele su zadržati mrežu pratitelja. Jedna od njih, Zahra Halane, pod imenom *Umm Ja'far* u dva mjeseca boravka na teritoriju Islamske države počela je javno propagirati mržnju prema politici zapada. Objavom statusa „Naša braća vrše jihad u zemlji

[10]*Niqab*- tradicionalni veo kojeg pojedine muslimanke nose u javnosti, a koji većinski ili u potpunosti prekriva lice i tijelo, osim očiju. Nošenje *niqaba* u islamu nije obavezno, a karakterističan je za dijelove Bliskog istoka u kojem prevladavaju radikalni islamizam i salafizam, u kojima su muslimanke dužne u javnosti prekriti cijelo tijelo, ruke i lice (Tristam, 2017).

nevjernika! Allahu Akbar!!!“ [11] javno je slavila napad na redakciju Charlie Hebdo u Parizu (Saltman, Smith, 2015: 21). Kod blizanki je uočen *ummah* obrazac. Naime, svakodnevno su u svojim objavama isticale stvaranje globalne zajednice muslimana ili na arapskom *ummah,* a takvi obrasci uočeni su i u povijesti kod svih većih ličnosti radikalnog islamizma. Suprotstavljajući dvije strane, muslimansku i onu zapadnu, Zahra je htjela otuđiti nevjernike i time opravdati nasilje koje se vrši nad njima jer njihova je vjerska dužnost priključiti se kalifatu. Na ovakvom su konceptu pripadnice Islamske države određivale vlastiti identitet. Što je boravak blizanki bio duži, tako su i njihove objave na internetu postale ekstremnije. Od savjeta ženama putem Ask.FM-a za pronalazak partnera, do onih logističkih koji im pomažu u dolasku u Siriju. Također, sestre su stvorile čvrste veze s ostalim migranticama te formirale zajednicu žena i udovica, a tu međusobnu podršku komunicirale su prema djevojkama koje su planirale svoj odlazak (Saltman, Smith 2015: 21-26).

U 2015. godini Islamskoj državi pridružile su se i dvije djevojke porijeklom iz Bosne i Hercegovine, koje su s vremenom također postale prepoznatljiva lica radikalizacije putem interneta. Samra Kešinović i Sabina Selimović živjele su u Beču, a krajem 2014. odlučile su se priključiti Islamskoj državi (slika 5)[12]. Tinejdžerke su putem svog Facebook profila roditeljima i krugu prijatelja objavile kako odlaze u „sveti rat“. Dolaskom u Raku obje su se udale za džihadiste i ostale u drugom stanju. Samo šest mjeseci kasnije, djevojke su odlučile kontaktirati obitelji te im poručiti kako život u Siriji nije onakav kakvim su ga zamišljale. Nažalost, njihove namjere da se vrate u domicilnu zemlju nisu ostvarene. Austrijske vlasti, iako nije potvrđeno, vjeruju kako je Sabina poginula boreći se na strani Islamske države, dok je Samra okrutno ubijena u pokušaju bijega (Boyle, 2015). Njihova sudbina predstavlja sliku onoga što je djevojke očekivalo unutar Sirije. Tamo gdje utopija počinje, tu i završava. O uvjetima u kojima su živjele žrtve *online* radikalizacije unutar Islamske države raspravljat će se kasnije u radu.

[11] „Allahu Akbar“ na kraju statusa predstavlja uzvik po kojem su radikalni islamisti postali prepoznatljivi i kojeg koriste u svojim napadima, a u prijevodu glasi: „Bog je velik!“

[12]Slika preuzeta sa URL: http://balansonline.ba/wp-content/uploads/2015/11/sabina_1.jpg (Preuzeto 22. srpnja 2017).

Slika 5. Samra Kešinović(17) i Sabina Selimović (15) djevojke iz Austrije koje su se priključile Islamskoj državi

Perešin (2015) ističe i slučaj Elvire Balić Karalić, također iz Bosne i Hercegovine, koja je svog muža i dvoje djece napustila zbog pronalaska savršenog muškarca u Siriji. Strani borac za kojeg se udala živio je u Francuskoj, također je bosanskog porijekla, a s njim je osnovala obitelj.

U profilima spomenutih žena možemo uočiti obrazac koji se koristio kod regrutacije. U najviše slučajeva radi se o djevojkama starosti od 15 do 24 godina, a iako postoje, rjeđe je riječ o slučajevima u kojima su žene starije od 25 godina. Naime, djevojke u tinejdžerskoj dobi najčešće su prihvaćale ideologiju koju su radikalni islamisti komunicirali. U radikalizaciji im je poslužio proces stvaranja mišljenja poznatiji kao *framing*[13], kojeg u svojim istraživanjima spominje i Forbes (2015: 36). Spajanjem dvaju okvira, novonastalog kalifata i vjerske dužnosti koju predstavlja odlazak u kalifat, islamisti su djevojkama isticali koliko je važno njihovo sudjelovanje u stvaranju Islamske države (prema Perešin, 2015; Saltman, Smith, 2015). Australka turskog porijekla, Zehra Duman, dokaz je da se ova vrsta *framinga* uspješno provodila. Na svom Twitter profilu objavila je kako planira svoj odlazak u Siriju, a „proglasi li se kalifat neće ni sekunde više čekati.“(Saltman, Smith, 2015: 31). Brojne žene su

[13]Framing – teorija masovne komunikacije u kojoj se okviri (*frames*) koriste za uređivanje informacija. Kuncik i Zipfel (2006) prvi u komunikacijskim znanostima koriste ovu teoriju opisujući proces selekcije informacije kod novinara i publike.

u objašnjavanju svoje odluke isticale kako svojim odlaskom i ulogom žena i majki džihadista pomažu u stvaranju države. Zehrina aktivnost na *online* platformama promijenila se nakon smrti njezina muža (Slika 7)[14]. Također, žene koje su migrirale u Islamsku državu pomagale su ostalim migranticama u pronalasku muževa. Iako se, kao stručnjaci za brakove, nisu bavile direktnom regrutacijom preko društvenih mreža, svakako su pomagale u tom procesu (Saltman, Smith, 2015: 31-33). Osim isticanja uloge žena i majki, dodatni poticaj mladim djevojkama bili su i statusi pripadnica Islamske države na društvenim mrežama u kojima su na pozitivan način isticale svakodnevne situacije u kojima se nalaze unutar teritorija kalifata. Na taj način uspijevale su utjecati na njihovu percepiju života unutar organizacije.

Slika 7. Jedan od statusa Zehre Duman, primjer sestrinstva unutar Islamske države

5. Džihadističke mladenke – život u Siriji

Islamska država poznata je po svojim brutalnim napadima, ali i uspješnom regrutiranju stranih boraca, tako i žena. Da bi u tome uspjela, služila se već prije spomenutom *online* strategijom: isticanjem utopijske slike života u Siriji. Džihadisti su redovnim objavama slogana organizacije i pobjeda u bitkama uspješno širili tu sliku. S druge strane, objave koje su uključivale individualna iskustva pokazale su se kao najutjecajnije na žene sa zapada. To podrazumijeva statuse žena koje su prenosile svakodnevicu iz Sirije, poput obavljanja

[14]Slika preuzeta sa Twitter profila korisničkog imena *@raqqa_mcr*, URL: https://twitter.com/raqqa_mcr/status/578185792767574016 (Preuzeto 12. lipnja 2017).

kućanskih poslova, spravljanje palačinki svojoj djeci ili pak kupovina, što je život unutar kalifata činilo pozitivnim iskustvom.

Nakon dolaska u Siriju i udaje za džihadista, žene su preuzimale ulogu majki novih generacija ratnika. Neke od njih preuzimale su poslove medicinskih sestara koje pružaju pomoć ozlijeđenima, kontrole civila ili pak regrutacije potencijalnih boraca sa zapada. Osim navedenih, tražene su bile i žene određenih profesija, poput doktorica ili učiteljica. Poznata je činjenica da je Islamska država putem interneta tragala za stručnjacima i inženjerima koji bi pomogli u širenju džihada. Dosad je poznat slučaj doktorice s korisničkim imenom Shams iza kojeg se krije djevojka porijeklom iz Malezije. Aktivna je na internetu od trenutka pridruživanja teroristima u 2014., a profile posjeduje na nekoliko društvenih mreža: Twitteru, Facebooku te Tumblru. Nakon dolaska u Siriju i 20 dana provedenih u *makkaru,* hostelu za žene migrantice, Shams je ponuđen posao doktorice te medicinski opremeljena kuća za boravak. Ovo je prvi slučaj liječnice zabilježen u istraživanjima jer je većina migrantica unutar Islamske države obavljala tradicionalnu ulogu kućanica. Međutim, nakon rođenja sina, Shams je sve više isticala ulogu majke i žene koju je preuzela. Saltman i Smith (2015: 36-39) su, prateći njezin blog, dobili bolji uvid u brakove koje islamisti sklapaju sa ženama koje su migrirale u Siriju. Naime, nakon što su se žene odlučile za brak, bio im je organiziran susret s budućim mužem u kojem mladenka po prvi put pokazuje svoje lice, a ženidba se potom realizirala u istome danu, ako je muškarac to zatražio. Također, migrantice su tretirane kao bolje majke i unutar organizacije su se cijenile više od lokalnih žena. Najvišu cijenu među džihadistima imale su djevojke plave kose koje su se preobratile na islam, a Islamska država ih je dodjeljivala najbolje plaćenim borcima (Perešin, 2015).

Muževi su većinu vremena provodili na ratištu, povremeno se vraćajući svojim domovima, dok su žene većinu vremena ostajale same uz djecu, svjesne da će jednoga dana postati udovice. Kod Shams se u određenim trenucima primjećivala emocionalna kriza kroz koju prolazila iščekivajući loše vijesti s ratišta (Saltman, Smith, 2015: 41). U njezinom slučaju ocrtava se i slika života kakvog su žene vodile jednom kada su pristigle na teritorij Islamske države. Naime, lagodna svakodnevica koju su pripadnice Islamske države komunicirale putem društvenih mreža uvelike se razlikovala od onoga što su žene proživljavale nakon preseljenja.

5.1. Brutalna svakodnevica

Vjerojatno najbolji uvid u život žena na teritoriju kojeg su kontrolirali džihadisti pruža nam službeni dokument Islamske države pod nazivom „*Women of the Islamic State - manifesto and case study"* kojeg su izdale pripadnice Al-Khanssaa brigade. Riječ je o ženskoj militantnoj skupini koja je na ulicama Rake djelovala kao policija. Dokument je podijeljen u tri dijela i namijenjen je isključivo Arapkinjama. Quilliam organizacija (2015) prva je prevela ovaj dokument na engleski jezik, kako bi se dobio bolji uvid u ulogu žena unutar Islamske države. Prema autoricama dokumenta, žene, da bi ispunile svoju ulogu morale su biti educirane, a školovanje je bilo potrebno završiti do njihove petnaeste godine. Nakon udaje odgovorne su isključivo za kućanstvo, a zgrožava činjenica da su u brak mogle ući već od devete godine života. Većina njih se udavala do navršenih 17 godina, kada su još mlade i aktivne, pišu autorice. Njihovo prisustvo u javnosti svedeno je na minimum, a zadatak im je bio ostati skrivene, zbog čega su nosile tradicionalni *niqab* i nisu izlaze iz svojih domova. Izlazak je bio dopušten jedino u slučaju pohađanja satova teologije, ako se radi o liječnicama i učiteljicama ili pak u situacijama kada je zajednica direktno ugrožena, pa je nužno da se priključe borbi (Winter, 2015: 6-8).

Što se zapošljavanja tiče, ono je bilo omogućeno isključivo muškarcima, no u slučaju da žena mora izbivati iz kuće, savjetovalo ih se da to nije dulje od tri dana u tjednu ili nekoliko sati u danu. Osiguran je bio i porodiljni dopust od minimalno dvije godine, dok se majka ne uvjeri da je dijete samostalno. Povratkom na posao, djecu su do njihove školske dobi vodili sa sobom i ostavljali u posebnim prostorima, koji primjerice u većim tvrtkama predstavljaju vrtiće (Winter, 2015: 22).

Pripadnice Al-Khanssaa brigade za potrebe dokumenta čak su izradile studije slučaja žena koje žive na području Mosula u Iraku te Rake u Siriji. U njihovom izvješću uočljiv je utopijski prikaz života u Siriji, tim više jer se u tekstu uspoređuju režimi i stanje u zemljama prije i nakon osnivanja kalifata. Tako autorice ističu kako su žene najviše osjetile siromaštvo na području Iraka zbog šijitskog režima, posebice jer su muškarci bili zatvarani ili ubijani. Međutim, zahvaljujući „pravo usmjerenoj državi" ženama je ponovno vraćeno dostojanstvo, pišu u studiji. Kao dokaz da se novoosnovani kalifat brinuo o svojim pripadnicama, navode i poboljšanje zdravstvenog sustava, odnosno otvaranje bolnica te staračkih domova. „Jednostavno, javne usluge su poboljšane. Ulice Mosula sada su čiste, bez otpada, noću osvjetljene, a život je osvježen", stoji u dokumentu (Winter, 2015: 33).

Potrebno je napomenuti kako je tekst u potpunosti propagandistički orijentiran, pravila koja vrijede za žene vjerski su opravdana, a status žena prema napisima i više je nego dobar, dokle god one slijede iznesene upute.

U zadnjem poglavlju autorice uspoređuju tzv. Islamsku državu s „hipokritičnom“ Saudijskom Arabijom, uređenom po uzoru na zapad, a koja prema njihovim riječima učestalo provodi nasilje nad ženama (Winter, 2015: 31-38). Uspoređujući režime, uspješno su uvjeravale žene kako se nalaze u boljoj situaciji no što je bila prije te da im jedino kalifat može priuštiti „blagostanje“ kakvom trebaju težiti. Dokument pruža i detaljan uvid u razmišljanja žena koje su se nalazile unutar kalifata, što pomaže u shvaćanju njihove ključne uloge u širenju utopijske slike putem društvenih mreža.

Međutim, život u Islamskoj državi u potpunosti se razlikovao od onog što su žene komunicirale na internetu. Jednom kada su se uputile na teritorij Islamske države, izgledi za povratak u domicilne zemlje bili su veoma mali. Bijeg je u rijetkim slučajevima bio moguć, a često su takvi pokušaji završili tragično. Tako i onaj mlade Austrijanke bosanskog porijekla Samre Kešinović. Brutalna je to sudbina s kojom su se suočavale djevojke koje su odlučile pobjeći iz kalifata. U medijima su objavljeni brojni iskazi djevojaka koje su uspješno pobjegle ili pak skrivene snimke života unutar organizacije koje pokazuju što ih čeka jednom kada dođu na teritorij pod nadzorom Islamske države. Tako je na internetu objavljen video u kojem je Sirijka snimila život u Raki prije osnivanja kalifata 2014. godine. Oružje u rukama građana uobičajen je prizor. Razna upozorenja ženama da nisu dovoljno pokrivene te uvjeravanje obitelji putem interneta kako se nikada neće vratiti u svoju zemlju, prikazi su koji se uočavaju na snimci.[15] Kao izvor informacija poslužili su i Twitter profili, a od kraja 2014. godine, osim romantiziranih objava i onih o svakodnevnom životu, istraživači Saltman i Smith (2015: 48) uočili su negativan stav žena prema novom načinu života. Tako su se često razočarane viđenim, brojne djevojke ipak odlučile za povratak svojim obiteljima.

Neki istraživači sumnjaju kako su djevojke iz zapadnih zemalja regrutirane za potrebe trgovine robljem. Islamisti su otišli toliko daleko da su izdali pamflet u kojem opisuju kako zarobiti žene i tretirati ih kao seksualne robinje (Osborne, 2016). Taktike koje su džihadisti koristili kod *online* regrutacije možemo usporediti s onima koje koriste pedofili. Sličnosti se primjećuju u korištenju platformi, otuđenju od roditelja te stvaranju specifične, tajnovite

[15]Informacija preuzeta sa URL: http://dnevnik.hr/vijesti/svijet/video-ovako-izgleda-zivot-na-ulicama-islamske-drzave---353726.html (Preuzeto 12. svibnja 2017).

atmosfere. Dovoljno je napomenuti kako i jedni i drugi uglavnom komuniciraju s maloljetnicama.

Postoji nekoliko iskaza koji potvrđuju da su žene unutar Islamske države bile žrtve seksualnog nasilja. Tome pridonosi iskaz Faride Khalaf, mlade Iračanke koju su pripadnici Islamske države odvojili od obitelji i držali je kao seksualnu ropkinju. Svoja iskustva pretočila je u knjigu „*The girl who escaped ISIS"*, a govori o trgovini ljudima unutar Islamske države te kroz kakav brutalni tretman su žene prolazile, što svakako pruža bolji uvid u njihov život pod kontrolom džihadista (Binetti, prema Bloom, 2015; Zemunović, 2016).

U teorijskom dijelu rada izdvojili smo ključna obilježja Islamske države i naveli elemente propagande koju su pripadnici širili pomoću interneta i društvenih mreža. Ovo je ujedno i polazište za analizu službenih glasila Islamske države, „Dabiq" i „Rumiyah", u kojima smo tražili ranije navedene elemente.

6. Analiza časopisa „Dabiq" i „Rumiyah"

Kao što je istaknuto na početku rada, u istraživanju smo željeli utvrditi je li vodstvo Islamske države kontroliralo pripadnice aktivne na društvenim mrežama te postoje li razlike u njihovoj komunikaciji putem službenih glasila. Zbog toga je postavljeno nekoliko ciljeva kojima su se prvo pokušala utvrditi obilježja i elementi propagande koju su članovi organizacije koristili na internetu i društvenim mrežama, a potom ispitati koriste li pri radikalizaciji te iste elemente i autorice rubrika u službenim glasilima. „Dabiq" se u početku pojavljivao u tiskanom izdanju i to u nekoliko europskih zemalja, a nakon što je njegova distribucija zabranjena, počeo je izlaziti u *online* izdanju. Časopis je pomno uređivan, što se uočava na stranicama na kojima se nalaze brojne slike s ulica gradova koji su bili pod kontrolom Islamske države, intervjui s istaknutim vojnim zapovjedicima, službene izjave vođa Islamske države i iskustva pristaša, a sve kvalitetno prezentirano i uređeno. Slično je i s „Rumiyah" časopisom koji se počeo objavljivati umjesto „Dabiqa" u rujnu 2016. godine. Oba časopisa, u posebnim rubrikama propagandu Islamske države komuniciraju i prema ženama.

6.1. Metodologija

S obzirom da su objave na društvenim mrežama koje analiziramo u prvom dijelu ovog rada bile rezultat aktivnosti različitih regrutera Islamske države na internetu, za stvaranje kompletne slike o ulozi žena u Islamskoj državi smatrali smo potrebnim provesti kvalitativnu analizu sadržaja službenih internetskih glasila Islamske države vezanih uz navedenu temu. Kvalitativna analiza sadržaja korištena je kako bi se otkrio latentni dio, odnosno dublja razina poruke koju autor prenosi, što je primjenjeno i u ovom istraživanju (Hsieh, Shannon, 2005). Merriam B. Sharan (2009: 14) ističe kako ova vrsta istraživanja pomaže u boljem razumijevanju situacija i okolnosti u kojima su one nastale. Posebice radi boljeg shvaćanja okruženja u kojem sudionici istraživanja žive i na koji način oni doživljavaju okolinu, zbog čega se teži prema dubljoj analizi napisa *(*prema: Patton, 1985). Nadalje, ova vrsta istraživanja pokazala se primjerenom jer se kroz kvalitativnu analizu želi dodatno objasniti na koji je način Islamska država regrutirala žene putem interneta, što komunicira u službenim glasilima i postoji li razlika u odnosu na komunikaciju na društvenim mrežama. Postupak kvalitativne analize provodio se na temelju metode utemeljene teorije. Sociolozi Glaser i Strauss (1967) prvi su u znanstvena istraživanja uveli ovu metodu, a ona podrazumijeva proces generiranja teorije iz prikupljenih podataka (Jeđud, 2007: 85).

Utemeljena teorija sastoji se od tri ključna koncepta, a to su metoda stalne usporedbe, teorijsko uzorkovanje te u konačnici kodiranje. Metoda stalne usporedbe usko je povezana s teorijskim uzorkovanjem, a podrazumijeva usporedbu postojećih materijala s novodobivenim podacima u istraživanju. Kod kvalitativnih metoda istraživač razvija kodove proučavajući tekst te ih potom raspoređuje u kategorije. Na taj način pokušava otkriti značenje teksta u cjelini ili pak karakteristične dijelove za područje koje istražuje. Kod utemeljene teorije razlikujemo tri vrste kodiranja: otvoreno, aksijalno i selektivno, a radi se o misaonim procesima koji se kod istraživača mogu kreatati od razine manje apstrakcije prema većoj (Jeđud, 2007: 87-90). Na isti način kodiralo se i u analizi unutar rada. Prvo su se izdvojenim rečenicama pripisivala imena, tj. kodovi kako bi se identificirale kategorije. Tek su se stalnim promatranjem, vraćanjem na podatke i usporedbom generirale opće kategorije koje su u konačnici predstavljene u radu.

6.2. Uzorak

S obzirom da je riječ o sadržaju dostupnom isključivo putem interneta, u istraživanju je korišten namjerni prigodni uzorak. U analizu je uključeno 15 brojeva „Dabiqa“, objavljenih u razdoblju od srpnja 2014. do kolovoza 2016., te 12 brojeva magazina „Rumiyah“, objavljenih u razdoblju od rujna 2016. do kolovoza 2017. godine.

Kao jedinica analize, odabrane su rubrike u magazinima namijenjene isključivo ženama. Kod časopisa „Dabiq“ riječ je o rubrikama pod imenom „To our sister“ i „From our sisters“ te "For women", dok je kod „Rumiyah“ riječ o rubrici „Sisters“ te člancima u kojima se autorice teksta direktno obraćaju ženama.

6.3. Prikupljanje podataka

Podaci u kvalitativnim istraživanjima, kako ističe Merriam (2009: 85), sastoje se od izjava ljudi o njihovim iskustvima, mišljenjima i osjećajima, a mogu se prikupiti iz različitih vrsta dokumenata (prema: Patton, 2002: 4). Razlikuju se dva uobičajena tipa dokumenata koja se koriste u kvalitativnim istraživanjima, a to su: javni dokumenti poput vladinih dokumenata, cenzusa i materijala iz masovnih medija te osobni dokumenti kao što su dnevnici, autobiografije i pisma. Iako rjeđe, u analizama se koriste i „popularni kulturni“ dokumenti kao što su televizijski i radijski program, novine, film i internetski sadržaj, koji su po svojoj prirodi javni, pa ih se ponekad svrstava u javne dokumente. Uz navedene, postoje još i vizualni podaci koji se analiziraju kao što su fotografija i video snimke (Merriam, 2009: 140-143). Kao glavni izvor podataka u ovom istraživanju, korišteni su javni dokumenti, tj. službena glasila Islamske države, odnosno rubrike koje su posvećene isključivo ženama i koje predstavljaju namjerni uzorak korišten u istraživanju. Rubrike su prepoznate kao podaci od velike važnosti za ostvarivanje ciljeva rada, a to su analiziranje i usporedba propagande koju su pripadnice Islamske države komunicirale putem službenih glasila s propagandom koja se koristila na društvenim mrežama kako bi se utvrdile njihove razlike i sličnosti.

6.4. Postupak analize podataka

Analiza podataka uključivala je četiri koraka, prikupljanje empirijske građe, određivanje jedinice kodiranja, postupak kodiranja te izbor i definiciju relevantnih kodova i kategorija. Prvo se pristupilo uređivanju empirijske građe, odnosno u rubrikama službenih glasila podvlačili su se dijelovi teksta koji su relevantni temi rada, tj. postavljenom cilju. Nakon toga bilježilo se o čemu pojedini dijelovi napisa govore. Drugi korak uključivao je određivanje jedinice kodiranja, u ovom slučaju odabrane su rečenice rubrika posvećene ženama. Treći korak odnosio se na postupak kodiranja. Naime, izdvojeni dijelovi teksta relevantni za istraživanje predstavljaju dobivenu empirijsku građu koja je svrstana prema sličnosti sadržaja, nakon čega su joj pripisani kodovi. Kao polazište za kodiranje, autorica rada koristila je šest elemenata koji su prepoznati u službenoj propagandi Islamske države, a koje su pripadnici koristili pri radikalizaciji putem društvenih mreža. Srodni kodovi potom su se razvrstali u kategorije. Zadnji korak odnosio se na izbor i definiranje relevantnih kodova i kategorija, odnosno izdvojeni su oni kodovi i kategorije koji su relevantni za istraživanje. Koristeći se prethodno navedenim koracima došlo se do općih kategorija iznesenih u raspravi.

6.5. Provjera pouzdanosti i valjanosti

O pitanju valjanosti i pouzdanosti kvalitativnih istraživanja u istraživačkim krugovima i dalje se raspravlja, ponajviše zbog prisutnosti subjektivnog razmišljanja istraživača. Patton (2002) tako ističe dve vrste pogreški koje istraživači najčešće rade: mogu određenom podatku pripisati važnost i uključiti ga u istraživanje, no s druge strane, na isti način neki podatak mogu namjerno zanemariti smatrajući ga manje relevantnim za istraživanje. Za povećanje valjanosti i pouzdanosti stoga ističe triangulaciju, a ona podrazumijeva nekoliko tehnika: prikupljanje informacija iz različitih izvora, korištenje nekoliko istraživača ili različitih perspektiva i metoda za interpretaciju i ispitivanje problematike ili fenomena koji se istražuje. Patton (2002: 562) tako valjanost nekog istraživanja bazira na značenju i upotrebljivosti rezultata, a pouzdanost na konzistentnosti. Za ovo istraživanje možemo primijeniti triangulaciju s višestrukim izvorima podataka. U radu su se uspoređivali rezultati dosadašnjih istraživanja, podaci i informacije o samom fenomenu prikupljeni na internetu u trenucima provođenja istraživanja, ali i rezultati provedenog istraživanja. Osim triangulacije, u kvalitativnim istraživanjima moguće je primijeniti i ekstrapolaciju, koja ne podrazumijeva

generalizaciju rezultata, već upućuje da ih je potrebno drugačije primijeniti. Tako smo i u ovom istraživanju htjeli istražiti dubinu fenomena priključivanja žena sa zapada Islamskoj državi. Dakako, ne možemo na temelju rezultata istraživanja zaključivati o cijeloj populaciji, no namjernim uzorkovanjem i uz adekvatnu provedbu istraživanja, rezultati se mogu donekle generalizirati, odnosno ekstrapolirati (Patton, 1990).

7. Rezultati i rasprava

7.1. Uloga žena unutar Islamske države

Isticanje uloge žena unutar Islamske države, prepoznato je unutar analiziranih rubrika kao zasebna kategorija. Naime, autorice su u svojim tekstovima učestalo naglašavale važnost stvaranja zajednice muslimana i glavnu ulogu žena u tome, a ona je rađanje novih generacija ratnika. *(DB87…njezina uloga u izgradnji umme, rađajući muškarce, i šaljući ih u žestinu borbe; RM22…predaje se povećanju umme lavovima, pripremajući ih, stvarajući od doma jazbinu za njih.)* Naravno, napisi su uključivali i isticanje uloge snažne i brižljive majke koja odgaja hrabru djecu *(DB105…vidim našu ummu kao tijelo sastavljeno od mnogo dijelova, ali onaj koji najviše radi….dio je brižljive majke…; RM33…ona je majka koja je brižna, njeguje i educira; DB99…uzvišena kao visoka planina, odgojila je svoju djecu kao lavove i lavice…).* Jednako važna je i uloga žene u odsustvu muškaraca, kad se njih smatra glavama kuće, zaduženima da drže obitelj na okupu *(DB104…žena je pastir svoje kuće i odgovorna je za svoje stado.; RM34…žena je pastir u muževom domu i odgovorna je za svoje stado.).* Navedene napise možemo svrstati u privlačne faktore, posebice za žene koje su razmišljale o odlasku, a koje nisu bile zadovoljne svojim statusom u domicilnim zemljama ili pak kod djevojaka koje su težile ravnopravnim vezama i koje se nisu osjećale korisnima.

Zapažena je i uloga savjetnica u kojoj se nalaze autorice tekstova, ali i žene koje su živjele na zapadu i unutar Islamske države *(DB168…ja sam jedino savjetnica koja suosjeća.; DB97…došla je potražiti savjet oko pokretanja razvoda od zarobljenog muža…; RM130 Ako svjedoči počinjenju grijeha, neka sestre ne tjera, već ih nježno savjetuje.)*. Žene islamista tako unutar rubrika izmjenjuju savjete oko svakodnevnih problema na koje su nailazile u novom okruženju. Iako im to nije primarna uloga, ženama je dopušteno da u određenim situacijama ratuju, pretežito u obrambene svrhe. Autorice ističu kako su u slučaju napada žene obavezne

braniti se *(DB86…nedostatak dužnosti stvaranja džihada i ratovanja kod muslimanke – osim u slučaju kada se brani od napadača.).*

Također, od žena se očekuje da su strpljive i požrtvovne, posebice u odnosima s muškarcima, kako nalaže i sama religija. Nadalje, u slučaju da se nalaze u teškim situacijama i neprilikama, očekuje se da ostanu sabrane *(RM 12…Bila je strpljiva i sabrana, dok su je zatekle glad i žeđ kao što je i ostale uz njih.*; *RM16…umjesto toga težinu vjere i zajednice nosila je na svojim ramenima, pomažući mužu, potičući sina.).* Možemo reći kako su uloge koje je Islamska država nametala ženama očigledno bile prezahtjevne, zbog čega su autorice rubrike iskoristile kako bi žene unaprijed pripremile na moguće probleme. Na taj način isključile su nezadovoljstvo i mogući odlazak iz kalifata. Osim što u rubrikama pretežito iznose status i ulogu žena te ističu važnost njihova sudjelovanja u džihadu, autorice učestalo komuniciraju pravila ponašanja i važnost islamskih zakona kojih se žene moraju pridržavati jednom kada se odluče biti dio Islamske države. Iako je zamijećeno da ih preporučuju na društvenim mrežama, žene su rijeđe takve upute dijelile javno putem svojih statusa. Za to radije koriste rubrike unutar službenih glasila koje su se u ovom slučaju pokazale idealnima za komuniciranje pravila ponašanja i načina života kakvog nalaže radikalni islamizam.

7.2. Pravila ponašanja za žene

Pravila ponašanja koje autorice iznose svrstana su u zasebnu kategoriju i nadovezuju se na već prije spomenutu ulogu žena unutar Islamske države. U tim pravilima ocrtava se i način života koji ih je očekivao unutar teritorija Islamske države. Tako se ženama unutar rubrika nalaže da ne spavaju nigdje osim u vlastitom domu, a izlazak preko noći strogo je zabranjen *(DB09…ne smije spavati nigdje osim u svojoj kući; DB08…ako ima obveze koje mora obaviti, onda to smije preko dana, jer noć je vrijeme koje izaziva sumnje…*; *RM70 Ona je najbliže Alahu kada se nalazi unutar svog doma.).* Vrijeme koje provode van kuće služi im prvenstveno za zajedničku molitvu ili pak posjet obitelji i rodbini te povremena druženja *(DB13…ova povremena okupljanja imaju svrhu, a to je bogoslužene, učenje o religiji ili održavanju obiteljskih veza.; RM66…žena izlazi iz kuće tražeći mišljenja, ospkrbljujući ranjene na ratištu vodom i pružajući i medicinsku pomoć, ili za posjete prijateljima i rodbini.).* U tekstu ih se potiče da molitvu radije odrađuju kod kuće umjesto u javnim prostorima u kojima muškarci i žene borave zajedno *(RM118...molitva koju u svojoj kući provodite je bolja nego moltiva koju provodite u džamiji..)* Ako se žele priključiti dnevnoj

molitvi u džamiji dužne su prvo tražiti dopuštenje od muža, a moraju se pridržavati sljedećih pravila: na molitvu ne smiju dolaziti uljepšane, obavezne su sjediti u zadnjim redovima, ne glasno pričati te u slučaju da se nešto dogodi usred molitve dužne su to pozdraviti pljeskom *(RM120...zabranjeno joj je da u džamiju odlazi namirisana parfemom i sva sređena..; RM125...u slučaju da joj se za vrijeme molitve nešto dogodi žena plješće rukama; RM124…zadnji red je najbolji red za žene.).* Žene se u rubrikama upućuje da se za vrijeme izlaska i obavljanja dnevnih obaveza drže po strani i izbjegavaju kretanje po sredini ulice *(RM123…žena mora izbjegavati hodati po sredini puta i umjesto toga radije se držati uz rub puta.).*

Također, nalaže im se da pripaze u razgovoru s drugima, dok komunikaciju s vanjskim svijetom trebaju izbjegavati, što podrazumijeva prijatelje i obitelji koje su ostavile iza sebe ili pak žene koje ne poštuju načela islama *(DB141…isključi sve kanale putem kojih te oni pokušavaju ispuniti neistinama...; DB143…podigni barijeru između sebe i povratnica koje šapću, obuzdaj svoju ljubomoru uzdama Šarije.)*. Ova pravila navedena su kako ne bi podizale ikakvu sumnju na djela koja provode, što će reći da se svaka dodatna aktivnost, osim brige oko kuće, odgoja djece i prakticiranja islama, smatrala sumnjivom *(DB19 Ne izazivaj sumnju kod drugih. Dapače sumnja je grešan čin. I nemojte se međusobno špijunirati i ogovarati.).*

Postoje i određena pravila kojih se žene moraju pridržavati u braku, a koje autorice često ističu u rubrikama. Primjerice, na ženi je da brine o svom muškarcu i njegovim interesima te da bude poslušna i strpljiva, što svakako pokazuje njihovu potčinjenost *(DB65…One su postale poslušne onome koji ih posjeduje…; DB92...često bi ga obilazila, obavljala njegove poslove, pomagala mu, brinula o njegovim potrebama i pažnju posvetila njegovim interesima"; RM111...cijeni njegovu prisutnost i budi strpljiva s njegovom odsutnošću.)*. Dodatno naglašavaju ulogu vjere i predstavljaju Alaha kao glavnog upravitelja brakom *(DB150…jer nije na muškarcu ili ženi koja vjeruje da odlučuju o svojoj vezi kada su Alah i njegov poslanik o tome već odlučili…).*

Poligamija, tj. brak s nekoliko žena istovremeno, prema napisima unutar rubruka, u islamu je dopušten *(DB127…oženi se za one koje će te zadovoljiti, dvije ili tri ili četiri…*; *DB129 Za vrijeme takvih faza u drugim ženama može pronaći ono što će ga spriječiti da počini zabranjene ili sumnjive stvari.).* Ovo pravilo ili kako ga oni nazivaju "osnovno pravo muškarca", očigledno je izazvalo nezadovoljstvo kod nekih žena *(DB130…ako ga vidim s drugom ženom za mene bi to bio problem uz dužno poštovanje prema mojoj vjeri, napustila*

bih svoj dom i izgubila se!; *RM100...koliko nas otežava život svojim muževima zbog njihova nauma da prakticiraju tradiciju poligamije.),* pa autorice više puta unutar rubrika pokušavaju ublažiti reakcije, ali i opravdati poligamiju, a sve kako ne bi odbile žene koje planiraju svoj život unutar Islamske države *(RM101...u kojoj su brojne prednosti za zajednicu; DB137…normalno je za nju da je ljubomorna i osjeća tugu ako njezin muž oženi drugu.)*. Također, kritiziraju zapad jer je „izobličio" pojam poligamije, čemu pripisuju i nezadovoljstvo koje poligamija izaziva kod pripadnica Islamske države *(DB125…jedna od manifestnih stvari koju su oni uništili i oklevetali u obranu žena i njihovih prava – kako drže- bila je poligamija.).*

Posebna pravila istaknuta su i za one čiji su muževi poginuli boreći se na strani kalifata. Njima je zadatak ostati u kući i žalovati za poginulim borcem, a u vlastitoj prezentaciji zabranjeno im je uljepšavanje, nošenje raznog nakita ili šarene odjeće. Upravo suprotno, poželjno je iskazivati tugu za poginulim *(DB01…zadatak je udovice da se prestane ukrašavati nakitom, parfemom, dekorativnom odjećom ili s bilo čime što joj služi za uljepšavanje; DB16…također, mora zadržati tugujući stav za svog preminulog muža…)*. U svojem žalovanju ne smiju pretjerivati *(DB02 Žena ne smije žalovati više od tri dana osim u slučaju smrti muža, za kojeg će tugovati četiri mjeseca i deset dana; DB04…njezino žalovanje traje dok ne rodi dijete, bilo ono rođeno živo ili mrtvo.)*, a dužne su to razdoblje provesti zatvorene u muževoj kući, dok bi udaja za drugog borca predstavljala grešan čin *(DB17 …udovica koja žaluje, nakon što završi njezina korota, ne smije obećati da će se udati za muškaraca koji je iskazao želju za ženidbom.).* Preudaja je doborodošla tek nakon što završe sa žalovanjem, a po potrebi žene se udaju i po nekoliko puta, jer samački život unutar Islamske države, prema riječima autorica, nije u skladu s islamom *(RM78…rijetko bi među vjernicama pronašli ženu, plemenitu i pobožne žene koje se nisu preudale nakon smrti muža; RM79…i tako dalje, koliko god Alah traži, pa čak i sto puta.)*.

Žene unutar Islamske države nisu bile izuzete kada je u pitanju izdvajanje i doniranje novca, pa ih se tako u člancima pozivalo da uz pomoć onoga što posjeduju sudjeluju u džihadu *(RM04 Žene davajte u dobrotovorne svrhe, jer pokazano mi je zaista da činite većinu ljudi unutar pakla*; *RM08…ženina je dužnost voditi džihad sa svojim bogatstvom, ako imaju višak.)*. Isto tako, rasipništvo je strogo zabranjeno, posebice razbacivanje muževim prihodima dok je on odustan i ratuje na fronti *(RM45 Alah…ne voli vidjeti supruge koje umaraju muževe, tražeći od njih sve što požele iako im oni nisu u mogućnosti to priuštiti…)*.

7.3. Iskustvo života unutar Islamske države

Kao zasebna kategorija nameću se iskustva o životu na teritoriju Islamske države, koje autorice dijele u tekstovima. Kod takvih napisa većinom se ističu negativne situacije kako bi žene izbjegle neugodna iznenađenja pri dolasku, jer ona su moguća na prostoru gdje se ratuje. Tako, primjerice, pri dolasku na teritorij Islamske države mogu očekivati probleme poput onih stambene prirode ili nedostatak osnovnih kućanskih potrepština *(DB07a…ako strahuje od rušenja kuće, zarobljenosti u ruševinama, približavanja neprijatelja…; DB07b…ili je vlasnik kuće želi preseliti, ili joj je istekao najam, ili je on nepravedno izbaci iz kuće*; *RM42 Prošao bi cijeli mjesec bez vatre u kući, a većinom bi živjeli na datuljama i vodi.)*. Autorice su unutar teksta isticale kako žene moraju biti prilagodljive promjenama koje su ponekad nepredvidive. *(RM88...pred nama su vremena intenzivnih ispitivanja i ekstremnih teškoća, ali i žestokih borbi između vjernika i nevjernika.; RM90 Jesmo li spremne ostati snažne i postojane.)*. U napisima je preopoznato i njihovo nezadovoljstvo uvjetima u kojima žive *(DB 91…ako si nezadovoljna i žališ se u trenucima mira udobnosti i ugode...; DB 90…tko te prevario i rekao ti da je život u džihadu lagan i udoban…;)*. Što se tiče života na ulicama, kojeg autorice opisuju, prisutstvo policije i oružja svakodnevni su prizor na kojeg su se sve žene unutar teritorija Islamske države moraju priviknuti *(RM40…njihove oči priviknule su se na oružje i opremu…*). Dok su im društvene mreže služile prvenstveno kako bi javno iskazale nezadovoljstvo i tugu proživljenim, službena glasila poslužila su za pripremu djevojaka i odgovaranje od mogućeg povratka u domicilne zemlje, kao rezultat negativnih iskustva. U nekoliko navrata u tekstu su isticale nezadovoljstva svojih „sestara“ te upozorile druge što ih čeka u slučaju da odustanu od džihada. Razna negativna iskustva koja se mogu pročitati u rubrikama ipak nisu spriječila i odgovorila djevojke od odlaska na teritorij Islamske države, što svakako možemo pripisati ovoj kvalitetno komuniciranoj propagandi u kojoj pronalazimo i snažne poticajne faktore.

7.4. Poticajni faktori odlaska u Islamsku državu

U analiziranim rubrikama uočeno je kako su žene često poticale druge na odlazak u kalifat. Analizirajući tekstove prepoznato je nekoliko kategorija, koje se i u prijašnjim istraživanjima ovog fenomena spominju kao važni elementi propagande. Između šest već istaknutih, a koje džihadisti koriste, pojavljuju se odlazak kao vjerska dužnost, utopijski prikaz života u kalifatu,

loš tretman muslimana, davanje podrške muslimanskoj zajednici, ali i osobni razlozi koji su potaknuli žene na odlazak.

Kako bi se bolje shvatio fenomen radikalizacije žena, razlozi koji se komuniciraju prema njima i zbog kojih su se one odlučile na ovaj potez, prezentirani su prema važnosti.

7.4.1. Poteškoće u domicilnoj zemlji

Poteškoće na koje muslimani nailaze u zapadnim zemljama jedan su od glavnih uzroka priključenja žena Islamskoj državi, što su prepoznale i autorice rubrika te okrenule u svoju korist. Tako su često u svojoj komunikaciji naglašavle potlačenost i diskriminaciju muslimana u zemljama u kojima se nalaze, ali i sliku koju mediji prezentiraju globalno *(DB198…stalno gledam kako ismijavaju islam u medijima, zbog blagoslovljenih događaja 11. rujna; DB180 Ne mogu reći da su stvari bile lakše nakon što sam postala muslimanka; DB32…vodeći život u teškim uvjetima kao što su nezaposlenje, siromaštvo, obiteljski problemi, i psihološki poremećaji.)*. Također, u tekstu upozoravaju na lošu situaciju u kojoj se muslimanska zajednica nalazi, odnosno kako muslimanima prijeti istrebljenje. Time su poticale žene na aktivno sudjelovanje i preporučivale im odlazak iz zapadnih zemalja u Islamsku državu kako bi ojačale zajednicu *(DB 118…budite zabrinute sa stanjem zajednice u svijetu.)*. Loš tretman prema „braći i sestrama“ te politika koju zapad vodi pokazali su se kao jaki poticajni faktor. Autorice teksta iskoristile su činjenicu da su mnoge mlade djevojke, posebice one koje dolaze iz muslimanskih obitelji, često puta bile izrugivane i marginalizirane unutar svog društva. Pridodamo li tome labilnost mladih osoba i nedostatak čvrstog stava, vjerojatnost da će one biti sklonije strani koja im nudi bolji život i jednak tretman time se povećava *(DB194…zaista ne možete tamo prakticirati svoju vjeru; DB193 Nije niti dopušteno, a niti je dobro za vas da boravite u zemlji nevjernika.)*.

7.4.2. Osobni razlozi odlaska

Drugi korak u procesu odlaska svakako su osobni motivi, odnosno unutarnja borba koju mlade djevojke vode. U teorijskom dijelu ovog istraživanja ustanovili smo kako je većinom riječ o maloljetnicama koje tek oblikuju stavove o svijetu koji ih okružuje, izgrađuju vlastito „ja“, ali i teže stvaranju čvrstih veza. Da je riječ o nesigurnim osobama, zapaženo je i u jednoj

od rubrika autorice imena Umm Khalid al-Finlandiyyah, koja prenosi svoja iskustva prelaska na islam i odlaska u Islamsku državu. U svom obraćanju mladim ženama u nekoliko navrata spominje želju i unutarnji poziv da se preobrati na islam i priključi muslimanskoj zajednici, iako potječe iz kršćanske obitelji *(DB175 Zaista sam htjela naučiti više o islamu; DB173 Unatoč zbunjenosti, uvijek sam vjerovala u Stvoritelja.).* Uz to ističe i nesigurnost koju je osjećala pri razmišljanjima da se preobrati na islam i priključi Islamskoj državi *(DB179…iako se činilo kao velika odluka, u svome srcu sam znala da to moram napraviti.)*. Na taj način autorica teksta htjela se približiti onima koje su u nedoumici, ali i preporučiti im što učiniti u slučaju da razmišljaju o priključivanju Islamskoj državi. Također, u tekstu ističe da je u istraživanje o islamu krenula samostalno, a tek se kasnije obratila zajednici muslimana koji su joj pružali potrebnu podršku *(DB182…s obzirom da u mojoj okolini nije bilo čvrstih muslimana, pokušavala sam samostalno istraživati;* DB177…*Sama sam učila moliti, jer sam vjerovala da prije no što postanem muslimanka, moram sve znati*.). Navedeni razlozi svakako su bili poticajni za mlade žene koje su razmišljale o odlasku na teritorij Islamske države, međutim, motivi vjerske prirode koje smo prepoznali i u analizi glasila pokazali su se presudnima u tom procesu.

7.4.3. Vjerski razlozi odlaska

U većini analiziranih rubrika odlazak u kalifat komunicira se kao vjerska dužnost svih muslimana. Iako je ovo istaknuto tek nakon problema s kojima se žene suočavaju u domicilnim zemljama i osobnih razloga, možemo reći da je vjera treći i najvažniji poticajni faktor koji je neizostavan u procesu radikalizacije. On nastupa onog trenutka kada su žene došle u kontakt s vjerskim sadržajem i zajednicom. Naime, važno je istaknuti da su djevojke koje je Islamska država htjela regrutirati svojevoljno odlučile prakticirati islam, prihvativši time i ozbiljnost života prema muslimanskim načelima. Zbog toga im se pridruživanje Islamskoj državi prezentiralo kao vjerska dužnost, nešto što im nalaže Alah i Kuran, u kojem će pronaći snagu potrebnu za put *(DB119 Iskreno zamoli Alaha da te vodi. Borite se protiv samih sebe kako bi uspjele u svom naumu; DB58 Ako si vjerna onda se, zahvaljujući Alahovoj moći, nećeš dugo zadržati.)*. Također, hidžra je kod žena predstavljala bijeg od problema i početak novog života, što je u rubrikama komunicirano kao glavna svrha tog puta *(DB46 Prema Alahu, kao da smo uskrsnuli, iz smrti u život…; DB21 Hidžra za Alaha ima nekoliko namjena, među njima mogućnost bijega od problema, pogotovo ako postoji strah od padanja*

u iste ili da bi oni mogli utjecati na njegovu vjeru.). Isto tako, autorice hidžru predstavljaju kao čin za veće dobro, zahvaljujući kojem ih kasnije u raju čeka nagrada *(DB20…Alah je zadovoljan njima i oni njime, i on je za njih pripremio vrtove ispod kojih teče rijeka, u kojima će vječno boraviti).* S druge strane, ostanak u zapadnim zemljama prezentiraju kao grešan čin *(DB26…onaj koji ima priliku izvesti hidžru, a živi među nevjernicima i nije u mogućnosti utvrditi svoju vjeru, taj griješi i sebi radi krivo; RM115 Još jednom vas podsjećam na važnost rastavljanja od ovoga svijeta i iskušenja koje donosi.).* Na kraju, kroz prepričavanje osobnog iskustva, ženama koje razmišljaju o odlasku poručuju da će jedino u islamu pronaći ono za čime teže, a to je osjećaj prihvaćenosti i jednak tretman u društvu *(DB80…u islamu je pronašla ono što u zemlji nevjernika nije mogla, unatoč sloganima slobode i jednakosti; DB197…prihvaćanjem islama, dobit ćeš puno više od onoga što ćeš izgubiti ili žrtvovati.)*. Putem ovih ideoloških napisa čitatelje, u ovom slučaju mlade žene, dodatno se poticalo da pobjegnu od problema s kojima se suočavaju, kao što su neprihvaćenost unutar društva, neostvarena ljubav i traganje za identitetom. To upućuje na činjenicu da su tekstovi unutar glasila usmjereni prema ženama koje se još uvijek traže, a koje su pokazale interes za preobraćenje na islam i priključivanje islamskoj zajednici. Ovo je jedan od poticajnih faktora zbog kojeg su se odlučile za „ekstremni" preokret na bolje.

7.4.4. Podrška zajednici

Hidžra[16] se simpatizerima Islamske države unutar istraživanih rubrika prezentira i kao davanje podrške muslimanskoj zajednici, koju zapad toliko omalovažava. Naravno, ovdje se ističe važna uloga žena kao majki i odgajateljica novih generacija ratnika, što je istaknuto i u prijašnjim poglavljima *(DB23…jedna od svrhe hidžre je i pridruživanje muslimanima, davanje podrške, jačanje njihovih snaga i ratovanje protiv neprijatelja.).* Potlačenost, osjećaj izoliranosti i negativna slika koju su mediji širili o Islamskoj državi glavni su poticajni faktori, no ideja da mogu sudjelovati u izgradnji čvrste države u kojoj ih čeka život kakvog su priželjkivale, ženama je bila veoma privlačna *(DB41…glavna stvar, a to je osnivanje Islamske države osiguravajući uvjete i karakteristike za njezinu legitimnost; RM103 Alah nam je dodijelio sposobnost da pridonesemo Islamskoj državi.)*. Ovo je prepoznato kao važan

[16] Arp. *hijra* u prijevodu znači bijeg ili migracija, a označava povijesno putovanje proroka Muhameda iz Meke u Medinu i početak muslimanskog kalendara. U radikalnom islamizmu hidžra je predstavljena kao vjerska dužnost svih muslimana da migriraju u islamski kalifat i žive pravi muslimanski život.

element propagande koje je vodstvo Islamske države širilo u rubrikama, posebice jer ga možemo svrstati u vjerski motiv koji je žene dodatno poticao na odlazak. Na te vjerske razloge odlaska nadovezuje se i element pozitivnog prikaza života unutar kalifata, koji se također učestalo spominjao u rubrikama analiziranih glasila.

7.4.5. Pozitivan prikaz života unutar Islamske države

Utopijski prikaz Islamske države prepoznali su i drugi istraživači, a kao što smo naveli unutar teorijskog okvira, ovo je jedan od elemenata kojeg su džihadisti koristili u propagandnom materijalu, a uočen je i u analiziranim člancima. Tome u prilog idu napisi u kojima je kalifat predstavljen kao „zemlja čistih namjera“, s jasno određenim ciljevima**,** a život u njoj nešto je o čemu su žene oduvijek sanjale *(DB148…to je Islamska država čije su namjere čiste, nauk ispravan, i ciljevi jasni…; DB110…On te počastio životom na zemlji kalifata.).* Kroz prenošenje vlastitih iskustava autorice teksta pokušavale su ženama približiti sliku života unutar granica kalifata i na taj način ih privući na odlazak, pritom pišući u izrazito pozitivnom tonu *(DB117…njegove oči zasjale bi svaki put kad bi gledao video iz Islamske države; DB187 Život u Islamskoj državi pravi je blagoslov.).* Džihadisti su u svojoj propagandi često isticali kvalitetu života kakvu na zapadu ne mogu iskusiti, a to je prije svega jednak tretman prema svima i slobodno prakticiranje vjere te stabilnost, u smislu osiguranog doma i mjesečne zarade, mogućnost obrazovanja, ali i zaposlenja, što je također prepoznato u analiziranim rubrikama *(DB191…ne moraju se sramiti vlastite vjere; DB107 Islamska država koja nije škrta u osiguravanju institucija i seminara o šarijatskim znanostima za svoje žene.)*. U propagandnom ratu kojeg vode u medijima, terorističke organizacije uvijek predstavljaju pravednost svog cilja, tako i radikalni islamisti. Naime, magazini su se pokazali kao koristan alat ženama oblikovateljicama javnog mišljenja koje su putem njih utjecale na stvaranje određenog „imidža“ Islamske države i ideologije islama kod simpatizera. To zaključujemo iz napisa u kojima su isticale utopijski prikaz života na ulicama Islamske države. Također, uz to su obavezno stajale i kritike upućene prema politici koju zapad provodi, a koje smo svrstali u zasebnu kategoriju.

7.5. Iskustvo putovanja u Islamsku državu

U posebnu kategoriju svrstana su iskustva s putovanja u Islamsku državu koja su se prenosila ženama spremnima na odlazak. Svoje putovanje autorice opisuju kao nezaboravno iskustvo, uzbudljivu avanturu koja će ih zauvijek promijeniti i očvrsnuti *(DB44…teškoće dugog putovanja koje je uzbudljivo i puno uspomena…; DB45…kao da smo prešli iz tame u svijetlo, iz tamnih pećina u zelenu zemlju dobrodošlice...)*. Osim što putovanje prikazuju kao veliku promjenu, autorice u svojim tekstovima ne izbjegavaju napomenuti koliko je put do Sirije bio izazovan i zahtjevan *(RM60…nakon hidžre iz Finske, u potpunosti mogu posvjedočiti koliko to može biti teško.)*. Na taj su način osiguravale da što veći broj žena ne iznenadi težina puta te ih unaprijed pripremale za psihički, ali i fizički napor. Time su sprječavale moguće odustajanje od puta *(DB47 Da, prisutni su strah i panika.).*

Nadalje, istraživane rubrike otkrivaju da su žene na svom putovanju susretale i ostale koje su im se pridružile, a većina njih u Islamsku državu je otišla u pratnji muškarca *(DB49 Srela sam šest mjeseci trudnu sestru u pratnji svoga muža iz Britanije.)*. Savjete kako što lakše otputovati u Siriju dobivale su i na samom putovanju, često puta na granicama gdje su ih zaustavljale lokalnih vlasti, no zahvaljujući muškoj pratnji uspijele su se domoći Islamske države *(DB186 Ne mogu niti opisati taj osjećaj kada konačno pređete granicu i uđete u krajeve kalifata.).* Kako bi unaprijed eliminirale moguće poteškoće i osigurale da što veći broj žena stigne do granice, autorice u svojim opisima ne izostavljaju istaknuti moguće prepreke na koje su naišle prije i tijekom putovanja, a koje smo također prepoznali u analizi.

7.5.1. Prepreke na putu

Spomenuli smo kako su žene na putu prema Siriji na graničnim prijelazima zaustavljale lokalne vlasti, što je bila veća vjerojatnost u slučaju samostalnog putovanja. Osim toga, na putu su prepoznale i špijune koji su ih slijedili i vlastima dojavljivali njihove pokušaje prelaska granice, na što autorice unutar rubrika također upozoravaju *(DB200…jer licemjeri vrebaju iz zasjede.).* Upravo su zbog ovakvih problema savjetovale druge da na put krenu u pratnji muškarca. Uz navedene fizičke prepreke, ženama koje su se odlučile migrirati na teritorij Islamske države kao veliku emocionalnu prepreku predstavljale su obitelji koje su ih pokušavale odgovoriti od odlaska. Autorice u istraživanim rubrikama kritziraju postupke roditelja i savjetovuju žene kako reagirati na njih te na taj način pokušavaju olakšati proces

rastanka od bližnjih *(DB38…ako je smjer Islamska država, odjednom postanu stručnjaci (fuqaha), govoreći ovo je dopustivo, a ovo nedopustivo.; DB43…muhadžira sestra stoga prelazi preko prepreka obitelji kroz načine i mjere koje Alah omogućava.)*. Rastanak s bližnjima i razgovori s njima predstavljali su prepreku i nakon dolaska u Islamsku državu *(RM28…možda tvoji razgovori s obitelji sadrže neprijateljske stavove i mržnju prema kalifatu i vojnicima, čega je Alah svjestan, ali ti nisi zabrinuta; RM97 Nismo li svoje voljene ostavile iza sebe jednom kada smo poduzele prve korake naše hidžre?)*. Zbog toga autorice ženama nalažu da ograniče komunikaciju s obitelji koliko je to moguće, posebice ako oni kritiziraju Islamsku državu i njezine aktivnosti. Na ovaj način iznova unaprijed eliminiraju faktore koji bi žene potaknuli na povratak u domicilne zemlje ili na odustajanje od puta.

7.6. Negativan prikaz zapada

Osim utopije koju džihadisti i žene koje se nalaze na teritoriju kalifata komuniciraju svojim istomišljenicima, u istraživanju je zamijećen i negativan prikaz zapadnih zemalja kojeg je Islamska država svakodnevno servirala svojim pristašama. Negativno mišljenje koje imaju o zapadnjacima ističu i u rubrikama „Dabiqa“, a često unutar njih izruguju politiku koju Sjedinjene Američke Države provode zajedno sa svojim saveznicima *(DB147 Okupili su svo smeće i prljavštinu oko jednog cilja – a to je borba protiv Islamske države…; DB146…pas Bijele kuće i njegove lutke…)*. Uz to, zapadni način života smatraju pogubnim, a zadovoljstvo vide jedino u uništenju neprijatelja, odnosno svih nevjernika *(DB75 Da, zahvaljujemo našem Gospodinu što nam je dopustio da doživimo dan kada su nevjernici poniženi i njihova zastava uništena.)*. Riječ je o izrazito radikalnim stavovima unutar islama kojima su, osim muškaraca, sklone i žene. S obzirom na značajno slabljenje Islamske države i ofenzive na glavna uporišta, koju od kraja 2016. provode iračke i sirijske snage u koaliciji s američkim snagama, možemo očekivati i odgovor na to kroz određen broj pojedinačnih napada na području Europe, ali i priključenje pojedinaca drugim terorističkim organizacijama. U toj ulozi ne smijemo podcijeniti i radikalizirane žene koje se uz pomoć napisa prepoznatih u analizi podsjeća na izvršenje svoje uloge u džihadu *(RM95 Naša misija je veća nego što možemo zamisliti...; RM91 Moje drage sestre, naše uloge i odgovornosti nisu privedene kraju.)*.

8. Zaključak

Društvene mreže i službena glasila „Dabiq“ i „Rumiyah“ pokazali su se kao učinkovito oružje Islamske države putem kojih su džihadisti uspješno širili propagandu i regrutirali nove članove, što potvrđuju i rezultati prezentirani u radu. U njima je prepoznata strateški važna uloga žena kada je u pitanju stvaranje „čiste“ Islamske države. Ovim istraživanjem utvrdilo se kako je njihova primarna uloga bila davanje podrške Islamskoj državi udajom za borce i rađanjem novih generacija džihadista. Ratovanje je prvenstveno namijenjeno muškarcima, međutim ono je kod žena opravdano u slučaju da Islamska država bilježi veće poraze. Uz to, prepoznata je i njihova uloga savjetnica, kako na društvenim mrežama tako i unutar istraživanih rubrika. Osobito se značajnim smatraju pravila i upute koje su autorice često dijelile unutar službenih glasila. Kada smiju obavljati svoje dnevne obaveze, zašto je važno za njih da ostanu unutar kuće, na koji način se moraju ponašati u javnosti, zašto moraju pripaziti u komunikaciji s drugima i kako se moraju odnositi prema svojim muževima ističe se unutar propagande koje vodstvo Islamske države komunicira prema ženama. Ovo nam ukazuje na činjenicu da su žene unutar Islamske države uvelike potlačene u odnosu na muškarce. Mnoge su ostale razočarane svojim statusom, zbog čega su odlučile napustiti Islamsku državu, međutim, uz pomoć napisa poticalo ih se da svoja nezadovoljstva ostave po strani te da ostanu strpljive i požrtvovne jer samo tako će osigurati svoje mjesto u raju.

Nadalje, u radu su prepoznati različiti načini na koji žene, koje su se priključile Islamskoj državi, promoviraju Islamsku državu na društvenim mrežama. U svojim su statusima, često u pozitivnom tonu, prikazivale svakodnevne situacije u kojima su se nalazile, odnosno u svojoj propagandi učestalo su koristile utopijski prikaz života. Zamijećeno je i komuniciranje snažnog osjećaja pripadnosti, odnosno „sestrinstva“ kojeg su žene iskusile unutar Islamske države, a koji je prepoznat kao snažan faktor za privlačenje žena. Također, u svojim su statusima isticale romantičnu stranu boravka na teritoriju Islamske države, odnosno brakove koje su sklapale sa borcima i obitelji koje su s njima osnivale. Na taj način uspješno su privlačile mlade žene koje su bile u potrazi za ljubavlju i koje su prolazile kroz neku vrstu životne krize. Međutim, od navedenih elemenata propagande koje komuniciraju putem društvenih mreža, kao najvažniji nameće se vjerska dužnost žena da napuste domicilne zemlje i započnu novi „ispravan“ život kakvog nalaže ideologija radikalnog islama. Ovo se smatra glavnim poticajnim faktorom odlaska žena i ključnim korakom regrutacije putem interneta, što je prepoznato i unutar istraživanih rubrika.

Propagandu koju vodstvo Islamske države komunicira putem glasila „Dabiq“ i „Rumiyah“ veoma je slična propagandi koju su pripadnice Islamske države komunicirale na društvenim mrežama. Isticanje uloge žene, važnosti njihovog sudjelovanja u izgradnji Islamske države, potom predstavljanje odlaska kao vjerske dužnosti te pozitivan prikaz života u kalifatu pronađeni su i unutar analiziranih rubrika. U analizi je dodatno uočeno kako su žene putem službenih glasila prenosile prepreke na koje su nailazile na putu i savjete kako ih zaobići, što ne dominira u statusima na društvenim mrežama. Uobičajeno su se takve smjernice dijelile usmenim putem ili uz pomoć komunikacijskih platformi koje su sigurnije za isticanje detalja, kao što su Kik i WhatsApp. Glasila su se u tom slučaju pokazala korisnim vodičima koja su im ukazivala na moguće probleme pri odlasku na teritorij Islamske države. Dio propagande koji je negativno nastrojen prema politici zapada, a kojeg su žene isticale u svojim statusima na društvenim mrežama, uočen je i u analiziranim rubrikama te je također prepoznat kao važan dio procesa radikalizacije.

Rezultati prezentirani u raspravi predstavljaju ključne korake u procesu radikalizacije žena putem interneta i sastavni su dio propagande koje su pripadnice Islamske države koristile u svojoj komunikaciji putem službenih glasila „Dabiq“ i „Rumiyah“ te putem društvenih mreža. Možemo zaključiti kako je Islamska država kontrolirala komunikaciju pripadnica u oba medija, što je uvelike utjecalo na percepciju mladih djevojaka o životu unutar Islamske države i poslužilo kao velik poticaj za priključenje organizaciji. Nadalje, to nam je ukazalo na važnost društvenih mreža i interneta u procesu radikalizacije. Novi mediji pokazali su se kao učinkovit alat za širenje ideologije radikalnog islama, zbog svoje pristupačnosti i dosega. Povoljni su i dostupni široj javnosti, a komunikacija putem njih brza je i prikrivena, što je regruterima Islamske države bilo izuzetno važno.

Kada su u pitanju žene koje su iskazale želju za povratkom ili koje su se vratile u svoje zemlje, kod njih je ključno provesti deradikalizaciju. Istraživači preporučuju u komunikaciji s njima uključiti iskaze žena koje su pobjegle iz terorističke organizacije i vratile se u domicilne zemlje. Nužno je iskoristiti njihova negativna iskustva i svjedočanstva u stvaranju sadržaja koji bi pomogao u deradikalizaciji i ponovnoj reintegraciji u društvo. Ideja je sadržaj plasirati na internetu kako bi se druge pokušalo odvratiti od prihvaćanja ideologije radikalnog islamizma. Postoji nekoliko inicijativa koje proizvode ovu vrstu internetskog sadržaja. Neke od njih su *Extreme dialouge* i *Digital Desruption*, a nude pozitivne alternative ekstremističkoj propagandi koja se komunicira prema mladima (Saltman, Smith, 2015: 53-54).

Naravno, postavlja se pitanje kako tretirati te žene jer društvo u koje se vraćaju zasigurno ih neće lako prihvatiti. Perešin (2015) predviđa kako većinu njih, nakon povrataka u svoje zemlje, vođenje džihada vjerojatno neće zanimati. Međutim, neke od njih mogle bi slijediti svoje muževe koji će se nakon slamanja Islamske države priključiti nekoj drugoj terorističkoj organizaciji, otputovati na novu lokaciju koju će Islamska država pokušati koristiti za svoje opracije ili se vratiti u domicilne zemlje s namjerom izvođenja terorističkih napada na zapadu. U tom smjeru trebala bi se i kretati nova istraživanja o ulozi žena, pri čemu je potrebno nastaviti pratiti ulogu i učinkovitost društvenih mreža u zadržavanju njihove aktivne uloge u aktivnostima Islamske države u budućnosti.

9. Pregled literature

Berger, J.M., Morgan J. (2015.), *The ISIS Twitter census: Defining and describing the population of ISIS supporters on Twitter*, The Brookings Institute.

Bergen P., Sterman D., Sims A., Ford A. (2016.), *ISIS in the West: The Western Militant Flow to Syria and Iraq,* New America, International Security.

Binetti A.(2015.) *New Frontier: Human Trafficking and ISIS's Recruitment of Women from the West*, Georgetown Institute for Women, Peace and Security

Forbes. A.M. (2015.), *The call to Hijra: Eatern women and the ISIS movement – how are they being recruited?,* MA Disertation, Department of peace studies, University of Bradford.

Hoyle, C., Bradford, A. and Frenett, R. (2015). *Becoming Mulan? Female Western Migrants to ISIS*, London: Institute for Strategic Dialogue.

Hsieh, H., Shannon E. S. (2005.), *Three Approaches to Qualitative Content Analysis*, Qualitative Health Research, Vol. 15 No. 9, 1277-1288.

Jeđud, I. (2007.), *Alisa u zemlji čudesa – kvalitativna metodologija i metoda utemeljene teorije*, Hrvatska revija za rehabilitiacijska istraživanja, 2(48), str. 83-101.

Jurišić, J., Šapit M. (2005.), *Utjecaj terorizma na ulogu i djelovanje medija*, Politička misao, Vol.42 (4), str. 115–128.

Kuncik M., Zipfel A. (2006.), *Uvod u znanost o medijima i komunikologiju*, Zagreb: Zaklada Friedrichbert.

Merriam B. S., (2009.), *Qualitative research: A Guide to Design and Implementation*, San Francisco: Jossey Bass.

Napoleoni, L. (2015.), *Uspon islamizma*, Zagreb: Sandorf.

Obućina, V. (2015.), *Zašto Islamska država ipak jest takozvana: odgovor na tekst Borisa Havela*, Političke analize, Vol. 6 (23), str. 48-52.

Patton, M. Q. (1985.), *Quality in qualitative research: Methodological principles and recent developments*, Chicago: Division J of the American Educational Research Association.

Patton, M. Q. (1990.), *Qualitative Evaluation and Research Methods*, 2nd edition, Newbury Park: Sage Publications.

Patton, M. Q. (2002.), *Qualitative research and evaluation methods*, 3 edition, Saint Paul: Sage Publications.

Perešin, A. (2007.), *Paradigma „novoga" terorizma informacijskoga doba*, Politička misao, vol. 54 (2), 93-112.

Perešin A. (2015.), *Fatal Attraction: Wetern Muslimas and ISIS*, Perspectives on Terrorism, vol 9 (3), URL: http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/427/html.

Revkin M. (2016.), *The legal fooundations of the Islamic State*, The Brookings Project on U.S. Relations with the Islamic World, Washington D.C: Brookings Institution.

Saltman, E. and Smith, M. (2015*), Till Martyrdom do us Part: Gender and the ISIS Phenomenon*, Women and Extremism, London: Institute for Strategic Dialogue and The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, pp.1-80.

Speckhard, A. (2015.), *Female Terrorists in ISIS*, al Qaeda and 21st Century Terrorism, Trends Research: Inside the Mind of a Jihadist.

Warrick J. (2015.), *Black Flags: the rise of ISIS*, Doubleday, United States.

Winter, C. (2015*)Women of the Islamic State: Manifesto on women by Al-Khansaa Brigade*, Quilliam foundation.

jurišić C. (2015.), *The Virtual 'Caliphate': Understanding Islamic State's Propaganda Strategy*, Quilliam Foundation.

Online izvori:

Balans Online (2015.), Ilustracija Samre Kešinović i Sabine Selimović, URL: http://balansonline.ba/wp-content/uploads/2015/11/sabina_1.jpg (Preuzeto 22. srpnja 2017.).

Batchelor T., Winchester L. (2015.), *MAPPED: Terrifying growth of ISIS in just ONE year...and how Asia & Russia is next target*, Express, URL: http://www.express.co.uk/news/world/598626/Islamic-State-map-areas-terror-group-control (Preuzeto 22. srpnja 2017.).

BBC (2017.), *Islamic State and the crisis in Iraq and Syria in maps*, URL: http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27838034 (Preuzeto 22. kolovoza 2017.).

Berger, J. M. (2014.), *How ISIS Games Twitter*, The Atlantic, https://www.theatlantic.com/international/archive/2014/06/isis-iraq-twitter-social-media-strategy/372856/ (Preuzeto 12. svibnja 2017.).

Boyle, D. (2015.), *Teenage Islamist 'poster girl' who fled Austria to join ISIS ' is beaten to death by the terror group after trying to escape Syria'*, DailyMail, URL:http://www.dailymail.co.uk/news/article-3331846/Teenage-Islamist-poster-girl-fled-Austria-join-ISIS-beaten-death-terror-group-trying-escape-Syria.html (Preuzeto 20. lipnja 2017.).

Brandom R. (2016.), *Twitter has suspended 125,000 ISIS accounts since mid-2015*, The Verge, URL: http://www.theverge.com/2016/2/5/10924314/twitter-isis-account-ban-statistics (Preuzeto 12. svibnja 2017.).

Campbell, T. (2014.), *Islamic State Hashtag Diplomacy*, American Security Project, URL: http://www.americansecurityproject.org/islamic-state-hashtag-diplomacy/ (Preuzeto 13. srpnja 2017.).

Chulov M, Grierson J., Swaine J. (2017.), *Isis faces exodus of foreign fighters as its 'caliphate' crumbles*, The Guardian, URL:https://www.theguardian.com/world/2017/apr/26/isis-exodus-foreign-fighters-caliphate-crumbles (Preuzeto 22. travanj 2017.).

Erelle, A. (2015.), *Skyping with the enemy: I went undercover as a jihadi girlfriend*, The Guardian, URL: https://www.theguardian.com/world/2015/may/26/french-journalist-poses-muslim-convert-isis-anna-erelle (Preuzeto 22. travanj 2017.).

FATF (2015.), *Financing of the terrorist organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)*, FATF, URL: www.fatf-gafi.org/topics/methodsandtrends/documents/financing-of-terrorist-organisation-isil.html (Preuzeto 22. kolovoza 2017.).

Gordts, E. (2014.), *This is How ISIS makes $3 Million A Day*, Huffington Post, URL: http://www.huffingtonpost.com/2014/09/22/isis-funding_n_5850286.html (Preuzeto 12. svibnja 2017.).

Hall, J. (2014.), *The secret diary of a jihadi bride: Doctor, 26, leaves behind 'middle class life' in Malaysia, travels to join ISIS - and keeps a journal of her time in Syria*, DailyMail, URL: http://www.dailymail.co.uk/news/article-2843901/The-secret-diary-jihadi-bride-Doctor-leaves-middle-class-life-Malaysia-travels-join-ISIS-keeps-journal-time-Syria.html (Preuzeto 16. srpnja 2017.).

I. D. (2014.), *VIDEO Život pod terorom islamista: Žena snimila šokantne scene života u glavnom gradu Islamske države*, Dnevnik.hr, URL: http://dnevnik.hr/vijesti/svijet/video-ovako-izgleda-zivot-na-ulicama-islamske-drzave---353726.html (Preuzeto 12. svibnja 2017.).

Lesaca, J. (2015.), *Fight against ISIS reveals power of social media*, Brookings Institute, URL: http://www.brookings.edu/blogs/techtank/posts/2015/11/19-isis-social-media-power-lesaca (Preuzeto 10. srpnja 2017.).

Levitt, M. (2015.), *Countering ISIL Financing: A Realistic Assessment*, The Washington Institute, URL: https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/other/LevittStatement20150202-v3.pdf (Preuzeto 10. srpnja 2017.).

Lister T. (2016.), *Is ISIS going broke?*, CNN, URL: http://edition.cnn.com/2016/03/04/middleeast/isis-finance-broke-lister/ (Preuzeto 10. srpnja 2017.).

Malsin J. (2016.), *What to know about ISIS's Role in the Orlando Shooting,*Time, URL: http://time.com/4365507/orlando-shooting-isis-claims-responsibility-terror/ (Preuzeto 10. srpnja 2017.).

Neriah J. (2014.), *The Structure of the Islamic State (ISIS)*, Jerusalem Center for Public Affairs, URL: http://jcpa.org/structure-of-the-islamic-state/ (Preuzeto 22. srpnja 2017.).

FENA (2017.), *Objavljene nove prijetnje ISIL-a zemljama Balkana*, URL: http://ba.n1info.com/a168389/Vijesti/Vijesti/Objavljene-nove-prijetnje-ISIL-a-zemljama-Balkana.html (Preuzeto 28. kolovoza 2017.).

Osborne, S. (2016.), *5 ways Isis terrorises women*, Independent, URL: http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/5-ways-isis-terrorises-women-a6895581.html (Preuzeto 22. travanj 2017.).

Pearson A. (2015.), *Let's stop making excuses for these 'jihadi brides*, The Telegraph, URL: http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/islamic-state/11434343/Lets-stop-making-excuses-for-these-jihadi-brides.html (Preuzeto 22. srpnja 2017.).

Raqqawi, A., I. (2015.), *UM Abdul Latif Australiaa and another foreign female with AK47 and BMW M5 #Syria #ISIS #Raqqa #Iraq*, Privatni Twitter profil, URL: https://twitter.com/raqqa_mcr/status/578185792767574016 (Preuzeto 12. lipnja 2017.).

Rudaw (2017.), *US officials: Foreign ISIS fighters won't leave caliphate; Baghdadi alive*, URL: http://www.rudaw.net/english/middleeast/22072017 (Preuzeto: 12. rujna 2017.).

Storey, K. (2016.), *The American Women of ISIS: who they are, why they're joining, and what life is like once they get there*, Marie Claire, URL: http://www.marieclaire.com/politics/a20011/western-women-who-join-isis/ (Preuzeto 22. travanj 2017.).

Swanson, A. (2015.), *How the Islamic State makes its money*, The Washington Post, URL: https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2015/11/18/how-isis-makes-its-money/ (Preuzeto 10.srpnja 2017.).

The Denver Channel (2015.), *Shannon Conley, Arvada teen who tried to join ISIS to wage jihad, sentenced to 4 years in prison*, URL: http://www.thedenverchannel.com/news/local-news/sentencing-for-shannon-conley-arvada-teen-who-tried-to-join-isis-to-wage-jihad (Preuzeto 21.lipnja 2017.).

The Indian Express (2017.), *Battle for Mosul: Iraq claims victory over Islamic State; here's a timeline of three-year war*, URL: http://indianexpress.com/article/world/battle-for-mosul-iraq-claims-victory-over-islamic-state-a-timeline-of-events-4743030/ (Preuzeto 22. kolovoza 2017.).

The Week (2015.), *What is Salafism and should we be worried by it?*, URL: http://www.theweek.co.uk/world-news/6073/what-is-salafism-and-should-we-be-worried-by-it (Preuzeto 18. lipnja 2017.).

Thompson N., Shubert A. (2015.), *The anatomy of ISIS: How the 'Islamic State' is run, from oil to beheadings*, CNN, URL: http://edition.cnn.com/2014/09/18/world/meast/isis-syria-iraq-hierarchy/index.html (Preuzeto 12. svibnja 2017.).

Tristam, P. (2017.), *What is the Niqab Worn by Muslim Women?*, ToughtCo., URL: https://www.thoughtco.com/what-is-a-niqab-2353520 (Preuzeto 17. rujna 2017.).

Zemunović R. (2016.), *Jedna cura je napisala knjigu o jezivom iskustvu seksualne ropkinje ISIS-a. Ovo su najpotresniji dijelovi*, Telegram, URL: http://www.telegram.hr/zivot/jedna-cura-je-napisala-knjigu-o-jezivom-iskustvu-seksualne-ropkinje-isis-ovaca-izvukli-smo-najpotresnije-dijelove (Preuzeto 18. lipnja 2017.).

Williams-Grut, O. (2015.), *Here's where terrorist groups like ISIS and Al Qaeda get their money*, Business Insider UK, URL: http://uk.businessinsider.com/how-isis-and-al-qaeda-make-their-money-2015-12/#3-ransoms-4 (Preuzeto 10. srpnja 2017.).

Withnall A. (2016.), *Isis hackers 'threaten' Facebook and Twitter founders for shutting accounts*, Independent, http://www.independent.co.uk/news/people/isis-hackers-threaten-facebook-and-twitter-founders-for-shutting-accounts-a6894921.html (Preuzeto 12. svibnja 2017.).

Wood G. (2015.), *What ISIS really wants*, The Atlantic, URL: http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2015/03/what-isis-really-wants/384980/ (Preuzeto 18. lipnja 2017.).

Izdanja časopisa „Dabiq" i „Rumiyah" dostupna online:

URL: http://jihadology.net/category/dabiq-magazine/

URL:http://jihadology.net/category/rome-magazine/